मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ

वार्षिक अहवाल

2007 - 2008

Annual Report

Marathwada Statutory Development Board

Aurangabad

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचा
सन २००७-२००८ चा
वार्षिक अहवाल

ANNUAL REPORT OF THE

MARATHWADA STATUTORY DEVELOPMENT BOARD

FOR THE YEAR 2007-2008

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१ (२) (अ) आणि विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्र यासाठी विकास मंडळे आदेश, १९९४ च्या अनुच्छेद ६ (ड) अन्वये विधीमंडळासमोर मांडण्यासाठी महाराष्ट्र राज्याच्या मा.राज्यपालांकडे सादर.

Submitted to the Governor of Maharashtra for placing before the Legislature under Article 371 (2) (a) of the Constitution of India and Clause 6 (d) of the Development Boards for Vidarbha, Marathwada and the Rest of Maharashtra Order, 1994.

मध्यवर्ती प्रशासकीय इमारत,
तळमजला, पश्चिमबाजू,
औरंगाबाद - ४३१ ००१.
दुरध्वनी : 2335046/2339083
फॅक्स : 0240-2339083

Central Administrative Building,
Ground Floor, West Wing,
Aurangabad - 431 001.
Phone : 2335046/2339083
Fax : 0240-2339083

जा.क्र.मवैविमं/वार्षिक-अह.०७-०८/२००८/
मध्यवर्ती प्रशासकीय इमारत,
तळमजला, पश्चिम बाजू,
जिल्हाधिकारी कार्यालय परिसर,
औरंगाबाद - ४३१ ००१.
दिनांक : नोव्हेंबर २, २००८.

प्रति,
मा.राज्यपाल,
महाराष्ट्र राज्य,
राजभवन, मलबार हिल्स,
मुंबई - ४०० ०३५.

विषय : मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचा वर्ष २००७-२००८ चा वार्षिक अहवाल.

आदरणीय महोदय,

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचा वर्ष २००७-२००८ चा वार्षिक अहवाल सादर करतांना मला अतिशय आनंद होत आहे.

मराठवाड्यातील शेती अद्यापही पावसाच्या पाण्यावर अवलंबून आहे. सिंचन क्षेत्राचाही अनुशेष कमी झालेला नाही. यासाठी कोकणातील पश्चिम वाहीनी नद्यांचे पाणी गोदावरी खोऱ्यात वळविण्याचाही मंडळाने आग्रह धरला आहे. सदर अतिरिक्त पाणी मराठवाड्यास मिळाल्याशिवाय खऱ्या अर्थाने मराठवाड्याची प्रगती होणार नाही अशी या मंडळाची धारणा आहे.

वर्ष २००७-२००८ साठी मंडळाकडे ठेवलेल्या विशेष निधीमधून या विभागासाठी आवश्यक असणाऱ्या इतर नेहमीच्या कामांव्यतीरिक्त यंशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठाच्या औरंगाबाद येथील केंद्रासाठी निधी देण्यांत आला. प्राथमिक आरोग्य केंद्र/ ग्रामीण रुग्णालयांसाठी सौर उत्पादने बसविण्याच्या प्रस्तावांचीही शासनाकडे शिफारस करण्यांत आली.

पिण्याच्या पाण्याचे शुध्दीकरणासाठी अंबेजोगाई, परभणी व नगरपालिकांस निधी देण्यात आला. तसेच घाटी रुग्णालयास त्यांच्या काही विभागांचा विस्तार व आधुनिकीकरणासाठी निधी देण्यात आला.

मा.महोदयांकडून मंडळाला सतत मार्गदर्शन लाभले आहे याचा मी कृताज्ञतापूर्वक उल्लेख करु इच्छितो. मा.महोदयांनी दिलेल्या सहकार्याबद्यल मंडळ त्यांचे अत्यंत आभारी असून यापुढेही त्यांचेकडून असेच सहकार्य लाभेल, अशी हे मंडळ आशा व्यक्त करते.

आपला नम्र,

(आ.मधुकरराव चव्हाण)
अध्यक्ष

ऋण निर्देश

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाला मा.राज्यपाल महोदयांकडून वेळोवेळी मार्गदर्शन लाभले आहे. त्याबद्दल मंडळ त्यांचे अत्यंत ऋणी आहे.

मा.राज्यपाल महोदयांनी मराठवाडा विभागाचे विकासासाठी आस्थेने लक्ष दिले. विकास कामांचे संदर्भात त्यांनी वेळोवेळी संवाद साधला. त्यामुळे मंडळाला सहजतेने आपली कर्तव्ये पार पाडणे शक्य झाले आहे. त्याबद्दल मंडळ त्यांचेप्रती कृतज्ञता व्यक्त करते.

महाराष्ट्र राज्याचे मा.मुख्यमंत्री आणि मंत्रीमंडळातील त्यांचे सहकारी मंत्री यांनीसुध्दा मराठवाड्याचे विकासासाठी आस्थेने लक्ष दिले. मराठवाडा विभागाच्या विकासाकरिता कालबध्द कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीकडे विशेष लक्ष दिले. त्याबद्दल मंडळ मा.मुख्यमंत्री महोदयांचे ऋणी आहे. मराठवाडा विभागातील विकासांच्या प्रस्तावांना मान्यता मिळवून देण्यासाठी राज्य मंत्रीमंडळातील अनेक मंत्र्यांचे सहकार्य प्राप्त झाले आहे. त्याबद्दल मंडळ त्यांचेही ऋणी आहे.

मंडळाच्या कार्यात मराठवाड्यातील लोकप्रतिनिधी, मा.खासदार, मा.आमदार, जिल्हा परिषदेचे अध्यक्ष व पदाधिकारी, नगरपालिकांचे अध्यक्ष व सदस्यगण, मराठवाड्यातील आदरणीय स्वातंत्र्यसैनिक, समाजसेवक यांनी मंडळास सहकार्य केले. त्याबद्दल मंडळ त्यांचा सुध्दा कृतज्ञतापुर्वक उल्लेख करते.

मंडळाचा विकास कामांशी संबंध असल्यामुळे मंडळाला काही तज्ञ व्यक्तिंकडून बहुमोल सहकार्य लाभले त्या सर्वांचे विशेष आभार मानून त्याबद्यल मंडळ कृतज्ञ आहे.

अहवाल वर्ष काळामध्ये मंडळाला मंत्रालयीन विभागाशी कामाचे निमित्ताने नेहमीच संपर्क साधावा लागला. या सर्व विभागांनी मंडळाला वेळोवेळी सहकार्य केले आहे.

त्याबद्दल राज्याचे मुख्य सचिव, अपर मुख्य सचिव, प्रधान सचिव व इतर सर्व विभागीय सचिव आणि त्यांचे सहकारी यांचे मंडळ कृतज्ञतापुर्वक उल्लेख करते व त्यांचे आभार मानते.

राज्यपाल कार्यालयाशी व शासनाच्या नियोजन विभागाशी कामकाजाचे निमित्ताने मंडळाचा सततचा संपर्क राहिला आहे. नियोजन विभागाचे अपर मुख्य सचिव श्री.व्ही.के.अग्रवाल, मा.राज्यपालांचे सचिव श्री सिताराम कुंटे, सहसचिव, श्रीमती अश्विनी भिडे, नियोजन विभागाचे उपसचिव श्री.पी.डी.कुलकर्णी, अवर सचिव श्री.बंकापूरे आणि त्यांचे सहकारी यांनी मंडळाला दैनंदिन कामकाजात अत्यंत मोलाचे सहकार्य दिले व त्यामुळे मंडळाला आपले काम करणे सुकर होऊ शकले, याबद्दल मंडळ या सर्वांचे आभारी आहे.

----- o -----

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ, औरंगाबाद

वार्षिक अहवाल वर्ष २००७-२००८

अ नु क्र म णि का

विषय तपशिल		पृष्ठ क्रमांक
प्रकरण-१. वैधानिक विकास मंडळाची स्थापना व कामाचे स्वरुप		
(१.१)	महाराष्ट्र राज्य आदेश, १९९४	०१
(१.२)	वैधानिक विकास मंडळाची स्थापना	०१
(१.३)	विकास मंडळाची रचना	०१
(१.४)	मंडळावरील सदस्य (२००६-२००७)	०२
(१.५)	विकास मंडळाची कार्ये	०२
(१.६)	विकास कामांच्या खर्चासाठी निधीचे वाटप	०३
(१.७)	राज्यपालांकडून निर्देश	०३
(१.८)	शिक्षण, प्रशिक्षण आणि सेवायोजन यासाठी सुयोग्य व्यवस्था	०३
प्रकरण-२. मंडळाच्या सदस्य सचिवांचा अहवाल		
(२.१)	मंडळाचे कार्यक्षेत्र व मुख्यालय	०५
(२.२)	कार्यालय आस्थापना	०५
(२.३)	मंडळाच्या सर्वसाधारण बैठका	०६
(२.४)	विषय समित्या	०६
(२.५)	विषय समित्यांच्या बैठका व इतर बैठका	०७
(२.६)	नियोजन मंडळाच्या बैठकीमध्ये वैधानिक विकास मंडळांचा सहभाग	०७
(२.७)	मंडळाचे मा.अध्यक्ष व सदस्यांनी केलेले दौरे	०८
(२.८)	विविध कार्यशाळेस मंडळाचे तज्ञ सदस्य यांची उपस्थिती	०८
(२.९)	औरंगाबाद येथे राज्य मंत्रीमंडळाची बैठक आयोजित करणे	०९
(२.१०)	मानव विकास निर्देशांक व मराठवाडयाचा अनुशेष	०९
(२.११)	कार्यालयीन ग्रंथालय.	०९
प्रकरण-३. कामकाजासंबंधी अनुषंगीक बाबींवर मंडळाच्या शिफारशी		
(३.१)	सिंचन प्रकल्पांची माहिती व मागणी	१०
(३.१.१)	मराठवाडा-कृष्णा प्रकल्प	१०
(३.१.२)	मराठवाडा कृष्णा खोरे प्रकल्प	१०

विषय तपशिल	पृष्ठ क्रमांक
(३.१.३) कृष्णा खोऱ्यातील पाण्याचा मराठवाडा विभागाचा न्याय वाटा	१०
(३.१.४) मराठवाडा-कृष्णा प्रकल्पामध्ये ५० टक्के अतिरिक्त साठा निर्माण करण्यास मान्यता देणे	१२
(३.१.५) कृष्णा खोऱ्यात लवादाप्रमाणे एकूण ५९९ अ.घ.फु. पाणी वापरावयाची परवानगी	१२
(३.१.६) मराठवाडयास कृष्णा खोऱ्यातील जास्तीचे पाणी मिळणे बाबत	१२
(३.१.७) गोदावरी खोरे	१२
(३.१.८) कोकणातील पश्चिमेकडे वाहणाऱ्या नद्यांचे पाणी गोदावरी खोऱ्यात वळविणे	१२
(३.१.९) उर्ध्व वैतरणा धरणातील अतिरिक्त पाणी गोदावरी खोऱ्यात वळविणे	१३
(३.१.१०) गोदावरी-पूर्णा-मांजरा स्थिरीकरण प्रकल्प राबविणे	१३
(३.१.११) वैनगंगा-काटेपूर्णा-पेणगंगा-पूर्णा-मांजरा-जायकवाडी उपसा सिंचन योजना	१४
(३.१.१२) पूर्णा, पेणगंगा नदीवर बॅराजेस बांधणे :	१४
(३.१.१३) मध्य गोदावरी खोऱ्यात लवादाच्या निर्णयाप्रमाणे पूर्ण पाणी वापर करण्याच्या दृष्टिकोनातून आवश्यक उपाययोजना :	१४
(३.१.१४) पुर प्रतिबंधासाठी मध्य गोदावरी खोऱ्यात साठवण तलावांची शृंखला निर्माण करणे	१४
(३.१.१५) तापी खोऱ्यातील पाण्याचे मराठवाड्याला केलेले अन्यायकारक वाटप	१५
(३.१.१६) मराठवाड्यामध्ये गावपातळीवर जलसंधारण योजना राबविणे :	१५
(३.१.१७) जलसंधारणाची कामे	१६
(३.१.१८) मराठवाड्यातील सिंचन प्रकल्पांना लागणारा निधी	१६
(३.१.१९) निधी गोदावरी महामंडळास उपलब्ध करणे_	१६
(३.१.२०) निधी गोदावरी महामंडळास उपलब्ध करणे	१६
(३.१.२१) सर्वेक्षण व प्रत्यक्ष काम या वर्षी सुरु करण्यासाठी आवश्यक सूचना महामंडळास द्यावा	१६
(३.१.२२) पूर प्रतिबंधक ८५ साठवण तलाव बांधणे	१६
(३.१.२३) कालवे व वितरण व्यवस्था सुस्थितीत करणे	१६
(३.१.२४) मा.राज्यपाल महोदयांच्या निर्देशानुसार गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळ, औरंगाबाद यांना पुढील तीन वर्षासाठी रुपये ३९९५ कोटीचा निधी उपलब्ध करुन देण्याबाबत.	१७
(३.१.२५) साठवण तलाव :	१७
प्रकरण : ४ रस्ते विकास	१८
(४.१.१) औरंगाबाद शहराबाहेरील रिंग रोड	
(४.१.२) औरंगाबाद पैठण रस्त्याचे चौपदरीकरण करणे :	१८
(४.१.३) औरंगाबाद बीड रस्त्याचे चौपदरीकरण करणे :	१८
(४.१.४) औरंगाबाद ते येवला रस्त्याचे चौपदीकरण करणे :	१८
(४.१.५) जिल्हा परिषदेतील अपूर्ण रस्ते पूर्ण करणे :	१८
(४.१.६) औरंगाबाद येथे व्ही.व्ही.आय.पी.. साठी विश्रामगृह बांधणे :	१८
(४.१.७) औरंगाबाद येथे उच्चस्तरीय अधिकाऱ्यांसाठी निवास स्थाने बांधणे :	१८

विषय तपशिल	पृष्ठ क्रमांक
प्रकरण : ५ अनुशेष -	२०
(५.१.१) अनुशेष निर्मूलनाच्या खर्चास अग्रक्रम देणे:	२०
(५.१.२) महाराष्ट्रातील १९ निम्न मानव विकास निर्देशांक असलेल्या जिल्हयासाठी वार्षिक योजना निधित २०० कोटी रुपयांचा विशेष निधी	२१
(५.१.३) जिल्हा नियोजन समित्यांना (क्ष्च) निधिचे वार्षिक वाटप	२१
(५.१.४) केंद्रिय योजना आयोगाच्या शिफारशी प्रमाणे मंडळाची कार्यकक्षा वाढवून देणे --	२२
प्रकरण : ६ आरोग्य सेवा व इतर विषय --	
(६.१.१) ग्रामीण रुग्णालय/प्राथमिक आरोग्य केंद्राच्या इमारत बांधकामासाठी जागेचा भेडसावणारा प्रश्न	२३
(६.१.२) मराठवाडा विभागातील सर्व औद्योगिक वसाहतींना औद्योगिक नागरी वसाहती म्हणुन घोषित करणे	२३
(६.१.३) हरितगृहातील पुष्प व भाजीपाला उत्पादन प्रकल्प	२४
मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाने पारीत केलेले ठराव	२५
परिशिष्टे :	
(१) विशेष निधीतुन शिफारस केलेल्या योजना/ कामांचा मंत्रालयीन विभागनिहाय तपशिल	२६
(२) दिनांक १ एप्रिल २००६ रोजीचा शिल्लक वित्तीय अनुशेष	२७
(३) दिनांक १ एप्रिल २००७ रोजीचा शिल्लक वित्तीय अनुशेष	२८

प्रकरण - एक

वैधानिक विकास मंडळाची स्थापना व कामाचे स्वरुप

१.१ महाराष्ट्र राज्य आदेश, १९९४ :

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१(२) अंतर्गत प्राप्त झालेल्या अधिकारानुसार, भारताच्या राष्ट्रपतींनी **"महाराष्ट्र राज्य (विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्र यासाठी राज्यपालांची विशेष जबाबदारी) आदेश, १९९४"** निर्गमित केले. या आदेशान्वये राज्यामध्ये विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्रासाठी स्वतंत्र विकास मंडळे स्थापन करण्याची तसेच संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१(२) मधील परिच्छेद (ब) व (क) मध्ये दर्शविलेल्या बाबींच्या संदर्भातील विशेष जबाबदारी महाराष्ट्राच्या राज्यपालांवर सोपविण्यात आली.

१.२ वैधानिक विकास मंडळाची स्थापना :

भारताच्या राष्ट्रपतींनी निर्गमित केलेल्या महाराष्ट्र राज्य आदेश, १९९४ मधील तरतुदीअन्वये प्राप्त झालेल्या अधिकारानुसार, महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी त्यांचे आदेश क्रमांकःजीएस/जी/९४/डीबी/४३२, दिनांक ३० एप्रिल, १९९४ अन्वये राज्यामध्ये विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्र या विभागांसाठी तीन स्वतंत्र वैधानिक विकास मंडळांची स्थापना केली. तसेच राज्यातील प्रत्येक वैधानिक विकास मंडळाचे कार्यक्षेत्र ठरवून दिले. या आदेशाला यानंतर वैधानिक विकास मंडळ आदेश असे संबोधण्यात आले.

१.३ विकास मंडळांची रचना :

महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी राज्यामध्ये सर्वप्रथम दिनांक २५ जून, १९९४ रोजी वैधानिक विकास मंडळे गठीत केली. प्रत्येक विकास मंडळावर सुरुवातीला सात सदस्य घेण्यात आले. त्यामध्ये संबंधित विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील महाराष्ट्र राज्य विधीमंडळामधील एक सदस्य, संबंधित विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील स्थानिक प्राधिकरणामधील एक सदस्य, नियोजन, वित्त, प्रशासन, सिंचन, कृषि, शिक्षण, आरोग्यसेवा अशा क्षेत्रामधील विशेष ज्ञान व अनुभव असलेल्या तीन तज्ञ व्यक्ति यांना मंडळावर प्रतिनिधित्व देण्यात आले. संबंधित मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील महसूल विभागाचे विभागीय आयुक्त यांना मंडळाचे पदसिध्द सदस्यत्व देण्यात आले. महसूल विभागातील अतिरित आयुक्त दर्जाहून कमी दर्जाचा नसेल अशा राज्य शासनाच्या सेवेतील अधिकाऱ्याला मंडळाचे सदस्य-सचिव म्हणून घेण्यात आले. त्यानंतर राज्यपालांचे आदेश क्रमांक जीएस/एसएस/डीबी/९८/६०, दिनांक २९ जानेवारी, १९९८ अनुसार मंडळावर नियुक्त करावयाच्या सदस्यांच्या संख्येत वाढ करण्यात आली. सध्या विकास मंडळाची रचना खालीलप्रमाणे आहे.

अ) संबंधित विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रामधील महाराष्ट्र राज्य विधान मंडळातील दोन सदस्य.

ब) संबंधित विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील स्थानिक प्राधिकरणामधून एक सदस्य.

क) खालील विषयामधील ५ तज्ञ सदस्य, ज्यांना --

(एक) नियोजन प्रक्रिया, शासकिय वित्त व्यवस्था व लेखे यामधील विशेष ज्ञान असेल, किंवा (दोन) वित्तीय व प्रशासकिय बाबीचा व्यापक अनुभव असेल, किंवा

(तीन) पाटबंधारे, सार्वजनिक आरोग्य, सार्वजनिक बांधकाम, उद्योग, कृषि, शिक्षण किंवा सेवायोजन यासारख्या विविध क्षेत्रातील विशेष ज्ञान असेल

ड) संबंधित विकास मंडळाच्या क्षेत्रातील महसूल विभागाचे सर्व आयुक्त.

इ) संबंधित विकास मंडळाच्या क्षेत्रातील महसूल विभागाच्या अतिरिक्त आयुक्तांच्या दर्जाहून कमी दर्जाचा नसेल असा राज्य शासनाचा अधिकारी मंडळाचा सदस्य-सचिव असेल.

फ) कार्यकारी अध्यक्ष, राज्य नियोजन मंडळ हे तिन्ही वैधानिक विकास मंडळांचे पदसिध्द सदस्य असतील.

१.४ मंडळावरील सदस्य (२००७-२००८) :

वैधानिक विकास मंडळे स्थापन केल्यानंतर दिनांक ३० एप्रिल, १९९९ रोजी वैधानिक विकास मंडळांचा पांच वर्षाचा कार्यकाल पूर्ण झाला. विकास मंडळांची मुदत संपल्यानंतर, त्यांचा कार्यकाळ वाढविण्याकरिता भारताच्या राष्ट्रपतींनी दिनांक २९ एप्रिल, १९९९ च्या आदेशान्वये पुन्हा **"महाराष्ट्र राज्य (विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्रासाठी राज्यपालांची विशेष जबाबदारी) सुधारित आदेश १९९९"** निर्गमित केले. त्यानुसार राज्यातील तीनही वैधानिक विकास मंडळांचा कार्यकाल ३० एप्रिल, २००४ पर्यंत पुढील पांच वर्षांच्या काळासाठी वाढविण्यात आला. त्यानंतर मा.राज्यपाल महोदयांनी दिनांक १ मे, २००४ चे आदेशाद्वारे वैधानिक विकास मंडळांचा कार्यकाल दिनांक ३० एप्रिल, २००५ पर्यंत वाढवून देण्यात आला होता. १० जानेवारी, २००६ चे पत्रान्वये राज्यातील तीनही वैधानिक विकास मंडळांना ३० एप्रिल, २०१० पर्यंत मुदतवाढ देण्यात आली. वर्ष २००७-२००८ च्या कार्यकाळामध्ये मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचे अध्यक्ष व सदस्य खालीलप्रमाणे होते.

१.	मा.आ.श्री.मधुकरराव देवराव चव्हाण	अध्यक्ष
२.	मा.डॉ.श्री.रत्नाकर महाजन कार्यकारी अध्यक्ष, राज्य नियोजन मंडळ.	पदसिध्द सदस्य
३.	मा.आ.श्री.भाऊराव बाबुराव पाटील	सदस्य
४.	मा.आ.श्री.चंद्रकांत दानवे (२९/०८/०७ पासून)	सदस्य
५.	श्री.राजकिशोर मोदी, अध्यक्ष, न.प.अंबेजोगाई जि.बीड.	सदस्य
६.	डॉ.श्री.एस.बी.नाकाडे	सदस्य
७.	डॉ.श्री.जी.जी.नांद्रापूरकर	सदस्य
८.	श्री.एस.एल.वरुडकर	सदस्य
९.	डॉ.श्री.आर.पी.कुरुलकर	सदस्य
१०	श्री.संजयकुमार,विभागीय आयुक्त	पदसिध्द सदस्य
११.	श्री एस.के.पराडकर, सहसंचालक (दि.१२/०६/०६ पासून)	सदस्य सचिव प्रभारी)

१.५ विकास मंडळाची कार्ये :

मा.राज्यपालांच्या दिनांक ३० एप्रिल, १९९४ च्या आदेशातील परिच्छेद ६ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे विकास मंडळाची कार्ये पुढील प्रमाणे आहेत.

अ)संपूर्ण राज्यातील विकासाच्या पातळ्यांच्या तुलनेत योग्य निर्देशांकांच्या आधारे मंडळाच्या क्षेत्रातील विविध विकास क्षेत्रांसाठी विकासाची सापेक्ष पातळी निश्चित करणे.

ब)मंडळाच्या क्षेत्राचा सर्वांगीण विकास साधण्याच्या दृष्टिने तसेच त्या भागातील विकासाचा अनुशेष दूर करण्याच्या दृष्टीने करण्यांत आलेल्या विविध विकासाच्या प्रयत्नांच्या परिणामांचे मूल्यमापन करणे.

क)वार्षिक तसेच पंचवार्षिक योजनेच्या काळात विकास मंडळाच्या क्षेत्रातील विकास खर्चाच्या पातळ्या सुचविणे, आणि

ड)मंडळाच्या कार्याचा वार्षिक अहवाल तयार करणे व तो महाराष्ट्र राज्य विधान मंडळापुढे सादर करण्यासाठी प्रत्येक वित्तीय वर्ष संपल्यावर व्यवहार्य असेल तेथवर तीन महिन्यांच्या कालावधीत राज्यपालांना सादर करणे.

१.६ विकास कामाच्या खर्चासाठी निधीचे वाटप :

विकास मंडळाच्या आदेशातील परिच्छेद ७ व ८ मध्ये **"विकास खर्चासाठी निधीचे वाटप व वार्षिक वित्तीय विवरणपत्रामध्ये निधीच्या वाटपाचा निर्देश करणे"** अशा मथळयाखाली विकास निधीच्या वितरणाच्या कार्यपध्दतीचा तपशील देण्यात आला आहे. तो असा--

१) एकूण राज्याची गरज विचारात घेवून विकास मंडळाच्या क्षेत्रावरील विकास खर्चासाठी महाराष्ट्राचे राज्यपाल समन्यायाने निधीचे वाटप व्हावे याची खातरजमा करतील.

२) निधीचे समन्यायाने वाटप होईल याची खातरजमा करतांना राज्यपाल -

(अ) विकास मंडळाने कोणत्याही शिफारशी केल्या असल्यास, त्या विचारात घेतील, आणि

(ब) निधीच्या वाटपाच्या बाबतीत, राज्यपाल त्यांना आवश्यक आणि योग्य वाटेल अशा कोणत्याही व्यक्तिचा किंवा व्यक्तिसंघाचा सल्ला घेऊ शकतील.

३) राज्यपालांनी निधी किंवा नियतव्यय यांच्या ठरवून दिलेल्या वाटपाचा निर्देश राज्य विधीमंडळापुढे सादर करावयाच्या वार्षिक विवरणपत्रामध्ये करण्यांत येईल आणि उपरोक्त नियतव्ययाशी संबंधित विकास कार्ये राज्य शासनाकडून पूर्ण करण्यात येतील वा पूर्ण करुन घेण्यात येतील आणि अशाप्रकारे देण्यात आलेला निधी हा एका मंडळाच्या कार्यक्षेत्रामधून दुसऱ्या मंडळाच्या कार्यक्षेत्राकडे वळविता येणार नाही.

परंतु --

(अ) एखाद्या मंडळाच्या कार्यक्षेत्रामध्ये हाती घेण्यात आलेल्या विकास कार्याच्या बाबतीत, अर्थसंकल्पिय नियम व कार्यपध्दतीला अनुरुप असे पुनर्विनियोजन करता येईल,

(ब) विकास कार्याची अंमलबजावणी करतांना सध्याचे मापदंडच लागू राहतील, आणि

(क) विकास कार्यावर संबंधित प्रशासकीय विभागाचे प्रशासकीय व तांत्रिक पर्यवेक्षण, तसेच नियंत्रण सध्याप्रमाणेच चालू राहील.

१.७ राज्यपालांकडून निर्देश :

विकास मंडळाच्या कामकाजाच्या संदर्भात विकास मंडळ आदेश, १९९४ मधील परिच्छेद ९ मधील तरतुदीनुसार राज्यपाल विकास मंडळाला वेळोवेळी आदेशाद्वारे निर्देश देऊ शकतील.

१.८ <u>शिक्षण, प्रशिक्षण आणि सेवायोजन यासाठी सुयोग्य व्यवस्था</u> :

विकास मंडळ आदेश १९९४ मधील परिच्छेद १० मध्ये शिक्षण, प्रशिक्षण आणि सेवायोजन यासाठी सुयोग्य व्यवस्थेसाठी तरतूद प्रतिपादीत केली आहे. ती खालीलप्रमाणे आहे.

संबंध राज्यातील गरजा शासनाने लक्षात घेऊन, प्रत्येक विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रासाठी तंत्रशिक्षण व व्यवसाय प्रशिक्षण, आरोग्य सेवा, वैद्यकीय यासाठी पर्याप्त संधी उपलब्ध करुन देण्यासाठी आणि राज्य शासनाच्या नियंत्रणा खालील सेवांमध्ये सम न्यायी व्यवस्था करण्याची

मा.राज्यपाल महोदय खातरजमा करतील आणि त्यासाठी राज्यपाल वेळोवेळी राज्य शासनास योग्य ते निर्देश देतील आणि तसे करीत असतांना आवश्यक आणि योग्य वाटल्यास, राज्यपाल कोणत्याही एका व्यक्तींचा किंवा व्यक्ती संघाचा त्याबाबतीत सल्ला घेऊ शकतील.

----- .०. -----

प्रकरण - दोन

मंडळाच्या सदस्य सचिवांचा अहवाल

२.१ मंडळाचे कार्यक्षेत्र व मुख्यालय :

मंडळाचे कार्यक्षेत्र संपूर्ण मराठवाडा विभागासाठी असून, त्यात औरंगाबाद महसूल विभागातील औरंगाबाद, जालना, परभणी, हिंगोली, नांदेड, लातूर, बीड व उस्मानाबाद जिल्ह्यांचा समावेश आहे. मंडळाचे मुख्यालय औरंगाबाद येथे आहे. जिल्हाधिकारी कार्यालयाचे परिसरातील प्रशासकिय इमारतीमध्ये मंडळाचे कार्यालय आहे.

२.२ कार्यालय आस्थापना :

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचे कार्यालयामध्ये मंडळाचे अध्यक्षांकरिता आणि मंडळाचे सदस्य सचिवांकरिता वेगवेगळ्या अशा स्वतंत्र आस्थापना आहेत. मंडळाचे अध्यक्ष व सदस्य-सचिव यांचे आस्थापनेकरिता स्वतंत्र पदे मंजूर करण्यात आलेली आहेत. नियोजन विभागाने वर्ष २००७-०८ मध्ये मंडळाचे आस्थापनेवरील विविध संवर्गातील एकूण २३ पदे मंजूर केली आहेत.

अहवाल वर्ष २००७-०८ मध्ये मंडळातील मा.अध्यक्षांचे आस्थापनेवरील मंजूर व भरलेल्या पदांचा तपशिल खालील प्रमाणे आहे.

(अ) मा.अध्यक्षांचे कार्यालयाकरिता कर्मचारी वर्ग :

अ.क्र.	पदांचे नांव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	शेरा
०१	खाजगी सचिव	१	१	-
०२	स्वीय सहाय्यक	२	२	-
०३	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	१	१	-
०४	लिपीक/टंकलेखक	१	१	-
०५	वाहन चालक	१	१	-
०६	चोपदार	१	०	-
०७	शिपाई/संदेशवाहक	३	२	-
	एकूण	**१०**	**८**	-

मा.अध्यक्षांचे कार्यालयाकरिता खाजगी सचिवांचे १ पद दि.महाराष्ट्र स्टेट को.ऑप.हौसिंग फायनान्स कार्पोरेशन लि.मुंबई या कार्यालयातील आस्थापनेवरील कर्मचाऱ्यामधून भरण्यांत आले. स्वीय सहाय्यकांचे २ पदापैकी १ पद जिल्हा परिषद, उस्मानाबाद यांचे आस्थापनेवरील कर्मचाऱ्यामधून भरण्यांत आले तर दुसरे पद मा.अध्यक्षांचे इच्छेनुसार बाहेरील उमेदवारांमधून भरण्यात आले. लघुलेखक उच्चश्रेणी व लिपीक/टंकलेखकाची पदे सिंचन विभागातील आस्थापनेवरील कर्मचाऱ्यांमधून घेण्यांत आली. वाहन चालकाचे १ पद व शिपायाचे १ पद मा.अध्यक्षांचे मर्जीतील उमेदवारांमधून तर २ पदे सिंचन विभागातील आस्थापनेवरील कर्मचाऱ्यांमधून भरण्यांत आले.

ब) सदस्य सचिवांचे कार्यलयामधील कर्मचारी वर्ग :

अ.क्र.	पदाचे नांव	मंजुर पदे	भरलेली पदे	शेरा
०१	अपर आयुक्त व सदस्य सचिव	१	०	—
०२	सहसंचालक	१	१	—
०३	प्रशासकीय अधिकारी-नि-संशोधन अधिकारी	१	१	—
०४	सशोधन सहायक	२	१	—
०५	सहाय्यक लेखाधिकारी	१	१	—
०६	लघुलेखक़	१	१	—
०७	अव्वल कारकुन	१	१	—
०८.	लिपीक/टंकलेखक	१	१	—
०९.	वाहन चालक	२	१	—
१०.	शिपाई	२	१	—
	एकूण	**१३**	**९**	--

सदस्य सचिवांचे पद भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिकाऱ्यांच्या संवर्गातून भरावयाचे असून ते पद सध्या रिक्त आहे. सहसंचालक, प्रशासकीय अधिकारी-नि-संशोधन अधिकारी यांचे प्रत्येकी १ पद तसेच संशोधन सहाय्यकांची २ पदे अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाचे संवर्गामधून भरण्यात आली व संशोधन सहाय्यकाचे एक पद दि.५.१०.२००७ पासून रिक्त आहे. सहाय्यक लेखाधिकारी यांचे १ पद लेखा व कोषागारे संचालनालयाचे संवर्गामधील असून, लघुलेखकाचे १ पद महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्र, औरंगाबाद यांचे कार्यालयातून तर अव्वल कारकून १ पद, लिपीक/टंकलेखक १ पद व शिपायाच्या दोन पदांपैकी १ पद पाटबंधारे विभागातील संवर्गातून भरण्यात आले. तर वाहन चालकाचे १ पद विभागीय आयुक्त कार्यालय औरंगाबाद आणि शिपायाचे एक पद पाटबंधारे विभागातील संवर्गामधून घेण्यांत आले.

२.३ मंडळाच्या सर्वसाधारण बैठका :

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील विविध विकासात्मक कामाच्या संबंधात सर्वसाधारण सभेमध्ये चर्चा करण्यात आली. सिंचन, रस्ते विकास, सामान्य आरोग्य, शिक्षण, तांत्रिक शिक्षण, वैद्यकीय शिक्षण, कृषि, फलोद्यान, सामाजिक सेवा-क्षेत्रे अशा विविध क्षेत्रातील विकासात्मक कामासंबंधी तसेच विविध विकास क्षेत्रातील मराठवाडयाचा अनुशेष याबाबत सभेमध्ये चर्चा करण्यात आली. त्याबाबत कांही महत्वाचे निर्णय घेण्यात आले.

२००७-०८ या अहवाल वर्ष काळात मंडळाने खाली नमूद केलेल्या दिनांकाचे दिवशी सर्वसाधारण सभा आयोजित केल्या.

(१)	**१२.०४.२००७**	**(२)**	**०८.०६.२००७**	**(३)**	**०३.०८.२००७**
(४)	**१७.०८.२००७**	**(५)**	**१८.१०.२००७**	**(६)**	**२४.१०.२००७**

दिनांक १ एप्रिल, २००७ ते ३१ मार्च, २००८ या कालावधीमध्ये मंडळाने एकूण ६ सर्वसाधारण सभा आयोजित केल्या. ह्या वर्षी सर्वसाधारण सभा दोन महिन्यातून एक याप्रमाणे वर्षातून ६ बैठका घेण्यात आल्या आहेत.

२.४ विषय समित्याः

राज्यपालांचे दिनांक ५ ऑगस्ट, १९९४ चे आदेशातील परिच्छेद ४ (३) अन्वये, वैधानिक विकास मंडळाला त्यांच्या क्षेत्रातील विकास कामांचे संदर्भात तज्ञांचे मार्गदर्शन व सल्ला घेण्यासाठी विषय समित्या स्थापन करण्याची तरतूद आहे. त्या अनुषंगाने मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाने खालील विषय समित्या स्थापन केलेल्या आहेत.

१. कृषि, पिक-संवर्धन, फलोद्यान
२. सहकार, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय, कृषि-पणन, कृषि पतपुरवठा
३. ग्रामीण विकास
४. पाटबंधारे व कडा
५. उद्योग व उर्जा
६. वाहतुक, दळणवळण व गृहनिर्माण
७. सामान्य शिक्षण व तांत्रिक शिक्षण
८. आरोग्यसेवा, पाणीपुरवठा, नागरी विकास
९. समाजकल्याण, मागासवर्गीय कल्याण, महिला व बालविकास
१०. माहिती तंत्रज्ञान
११. विज्ञान व तंत्रज्ञान

२.५ विषय समित्यांच्या बैठका व इतर बैठका :

मंडळाने स्थापन केलेल्या निरनिराळया विषय समित्यांच्या बैठका व इतर अनुषंगिक बैठका खालील दिनांकाचे दिवशी आयोजित करण्यात आल्या.

१.	पाटबंधारे व कडा	१४.०८.२००७
२.	वाहतुक, दळणवळण व गृहनिर्माण	१६.०८.२००७
३.	सामान्य शिक्षण व तांत्रिक शिक्षण	२९.०८.२००७
४.	माहिती तंत्रज्ञान आणि विज्ञान व तंत्रज्ञान	३१.०८.२००७
५.	समाजकल्याण, मागासवर्गीय कल्याण, महिला व बालविकास	३०.०८.२००७
६.	कृषि, पिक-संवर्धन, फलोद्यान	२२.०८.२००७
७.	सहकार, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय, कृषि-पणन, कृषि पतपुरवठा	२२.०८.२००७
८.	ग्रामीण विकास	२९.०८.२००७
९.	उद्योग व उर्जा	१८.०८.२००७
१०.	आरोग्यसेवा, पाणीपुरवठा, नागरी विकास	३०.०८.२००७

२.६ नियोजन मंडळाच्या बैठकीमध्ये वैधानिक विकास मंडळाचा सहभाग :

नियोजन प्रक्रियेमध्ये वैधानिक विकास मंडळाचा सक्रीय सहभाग असण्यावर राज्यपाल महोदयांनी निर्देश दिले होते. त्यानुसार राज्यस्तरावर तसेच जिल्हा स्तरावरील नियोजन प्रक्रियेमध्ये मंडळाने सक्रीय सहभाग घेतलेला आहे.

राज्य नियोजन मंडळावर वैधानिक विकास मंडळाचे अध्यक्षांना पदसिध्द सदस्य म्हणून नेमण्यात आलेले आहे. मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचे अध्यक्षांनी राज्य नियोजन मंडळाने वेळोवेळी आयोजित केलेल्या राज्यस्तरीय बैठकीस उपस्थित राहून नियोजन विषयक चर्चेत भाग घेतला. तसेच जिल्हा नियोजन मंडळावर मंडळाचे सदस्यांना पदसिध्द सदस्य म्हणून सहभागी करुन घेण्यात आले आहे. मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाचे सदस्यांनी त्यांना नेमून दिलेल्या जिल्हयातील जिल्हा नियोजन समितीच्या बैठकीस वेळोवेळी उपस्थित राहून चर्चेत भाग घेतलेला आहे. तसेच जिल्हा नियोजन समितीमधील **"कोअर ग्रुप"** मध्ये सहभागी होऊन जिल्हा योजना तयार करण्याच्या प्रक्रियेमध्ये सदस्यांनी सहकार्य केले.

२.७ मंडळाचे मा. अध्यक्ष व सदस्यांनी केलेले दौरे :

मराठवाडा विभागाच्या विकासाचे संदर्भात लोकप्रतिनिधी व अधिकाऱ्यांशी प्रत्यक्ष संपर्क साधून त्यांचेशी विकास विषयक कामांबाबत चर्चा करण्याकरिता मंडळाचे अध्यक्षांनी अहवाल वर्ष काळात दौरे आयोजित केले होते. मराठवाडा विभागातील विकास समस्या सोडविण्यासाठी मुंबई येथे मंत्रालयात मा.मंत्री आणि अधिकारीगण यांचेशी विचारविनिमय केला. तसेच मुंबई येथे वेळोवेळी आयोजित केलेल्या बैठकामध्ये मंडळाचे अध्यक्ष व सदस्य उपस्थित राहिले. जिल्हा नियोजन समितीने वेळोवेळी आयोजित केलेल्या निरनिराळ्या बैठकीस मंडळाचे सदस्य उपस्थित राहिले.

२.८ विविध कार्यशाळेस मंडळाचे तज्ञ सदस्य यांची उपस्थिती :

मंडळाचे तज्ञ सदस्य डॉ.श्री. र.पु.कुरुलकर, यांनी देशातील विविध चर्चासत्रामध्ये शोध निबंध सादर केले होते. ते खालील प्रमाणे

	संस्थेचे नांव / स्थळ	विषय
१)	श्रीनगर (काश्मिर)	भारतीय अर्थशास्त्र संघ वार्षिक संमेलन
२)	एन.पी.पाटील ट्रस्ट, कोल्हापूर	शेतकऱ्यांचे आत्महत्या व कर्ज माफी
३)	इंदिरा गांधी संशोधन संस्था, मुंबई	मराठवाड्यातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या एक अभ्यास. कृषि पतपुरवठा समिती (राधाकृष्ण समिती अहवाल) समोर सादर केला.
४)	स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा संशोधन केंद्र.	मरााठवाड्यातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या, शोध अभ्यास. मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाच्या आर्थिक सहकार्याने.

२.९ औरंगाबाद येथे राज्यमंत्रीमंडळाची बैठक आयोजित करणे :

राज्याच्या इतर विभागाचे तुलनेत मराठवाडा विभाग मागासलेला असून, या विभागातील सिंचन, रस्ते विकास, शिक्षण, आरोग्य सेवा, पाणीपुरवठा इत्यादी क्षेत्रातील प्रश्न सोडविण्यासाठी आणि विकास विषयक बाबींवर त्वरीत निर्णय घेण्यासाठी राज्यमंत्री मंडळाची वर्षातून एकदा औरंगाबाद येथे बैठक आयोजित करावी अशी मंडळाद्वारे शासनास विनंती करण्यात आली होती. मा.मुख्यमंत्री महोदयांनी मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाची विनंती मान्य केली व औरंगाबाद येथे दिनांक २४ व २५ ऑक्टोबर २००७ रोजी होणाऱ्या राज्यमंत्री मंडळाच्या बैठकीपूर्वी दिनांक २४ ऑक्टोबर, २००७ रोजी सकाळी मंडळास चर्चेसाठी वेळ दिली. सदर बैठकीस मराठवाड्यातील विविध विकास विषयक प्रश्नांवर मा.मुख्यमंत्री महोदय व मा.मंत्रीमहोदयांशी मंडळाच्या मा.अध्यक्षांसह सदस्यांनी विस्तृत चर्चा केली.

२.१० मानव विकास निर्देशांक व मराठवाडयाचा अनुशेष

मानव विकास निर्देशांक व मराठवाडयाचा अनुशेष या विषयावर दिनांक २६/२/२००८ रोजी मंडळाचे कार्यालयात कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती. सदर कार्यशाळे करिता संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाचे श्री.द.रा.भोसले व डॉ.र.पू.कुरुळकर,तज्ञ सदस्य व राज्य नियोजन आयोगाचे सदस्य,श्री.इंद्रजित आल्टे,प्राचार्य तसेच श्री.एस.एल.वरुडकर इत्यादींनी या कार्यशाळेत सहभाग नोदवून त्यांनी मानव विकास निर्देशांक व मराठवाडयाचा अनुशेष या विषयावर सखोल चर्चा करण्यात आली.

२.११ कार्यालयीन ग्रंथालय :

मंडळाच्या कार्यालयामध्ये स्वतंत्र ग्रंथालय असून त्यामध्ये नियोजन व विकासासंबंधी संदर्भग्रंथ तसेच नियतकालिके ठेवण्यात आली आहेत. ग्रंथालयामध्ये वार्षिक योजना, वार्षिक अर्थसंकल्प, आर्थिक पाहणी, जनगणना, जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन, निरनिराळया शासकिय विभागांनी प्रकाशित केलेली सांख्यिकीय माहिती दर्शविणारी पुस्तके व इतर संदर्भग्रंथ उपलब्ध आहेत. विकासासंबंधी अहवाल तयार करतांना मंडळाच्या सदस्यांना ग्रंथालयाचा चांगला लाभ झाल्याचे दिसून आले आहे.

----- ०.० -----

प्रकरण - तीन

कामकाजासंबंधी अनुषंगीक बाबींवर मंडळाच्या शिफारशी

मराठवाडा विभागाच्या विकासासाठी सहाय्यक ठरणाऱ्या काही बाबींवर मंडळाने शासनाकडे व राज्यपाल कार्यालयाकडे शिफारशी व पाठपुरावा केला आहे. वर्ष २००७-०८ मध्ये मंडळाने केलेल्या कामकाजाची माहिती खालीलप्रमाणे आहे.

३.१ सिंचन प्रकल्पांची माहीती व मागणी --

३.१.१ मराठवाडा-कृष्णा प्रकल्प :

अ कृष्णा खोऱ्यातील पाण्याचा मराठवाडा विभागाचा न्याय्य वाटा : शासनाने कृष्णा खोऱ्यातील २१ अ.घ.फु. पाण्याचा मराठवाड्याचा न्याय्य वाटा मान्य केला आहे. मराठवाडा विभागातील कृष्णा खोऱ्यातील प्रकल्पाचे काम सुरु करण्यासाठी मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाने शासनाकडे सतत पाठपुरावा केला आहे. **वर्ष २००० मध्ये राज्य मंत्रीमंडळाने मराठवाडा-कृष्णा प्रकल्पांची कामे एका वर्षात प्राथम्याने सुरुवात करण्याचे आदेश देऊनसुध्दा** अद्यापही प्रकल्पांच्या कामांची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी सुरु करण्यात आलेली नाही.

मराठवाडा विभागासाठी २१ अ.घ.फु.पाणी उपलब्ध करुन देण्याकरिता व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळाकडे प्रकल्प अहवाल मंजुरीसाठी सादर केल्याचे कळते. प्रकल्प अहवालामध्ये खालील प्रमुख बाबी दर्शविण्यात आल्या आहेत.

	खोऱ्याचे नाव		**पाण्याची उपलब्धता**
०१.	भीमा खोऱ्यातील उजनी धरणापर्यंत	:	९ अ.घ.फु.
०२.	सीना कोळेगांव धरणाखालील सीना नदीच्या पाणलोट क्षेत्रामध्ये उपलब्ध होणारे पाणी	:	४ अ.घ.फु.
०३.	उजनी धरणाखली भीमा नदीच्या खोऱ्यातील पाणलोट क्षेत्रामध्ये उपलब्ध होणारे पाणी.	:	६ अ.घ.फु.
०४.	कुकडी प्रकल्पातून उपलब्ध होणारे पाणी	:	२ अ.घ.फु.
	एकूण उपलब्ध होणारे पाणी	:	**२१ अ.घ.फु.**

याप्रमाणे उपलब्ध होणाऱ्या २१ अ.घ.फु. पाण्यापासून मराठवाडा विभागामध्ये १०२३६० हेक्टर सिंचनक्षमता निर्माण करता येणे शक्य आहे. त्यासाठी १८७१ कोटी खर्चाचा प्रकल्प अहवाल मंजूरीसाठी सादर केल्याचे कळते. **ह्याशिवाय कुकडी कालव्याद्वारे आष्टी तालुक्याला पाणी देणाचा अभ्यास व्हावा, ही विनंती.**

राज्य मंत्रीमंडळाने १.२.२००० रोजी मराठवाडा-कृष्णा प्रकल्प मंजूर करुन प्राथम्याने २००१-०२ मध्ये कामे सुरु करण्याचा निर्णय घेऊनही ५ वर्षे झाली तरी कृष्णा खोरे विकास महामंडळाने प्रकल्पास अद्याप मंजूरीही दिली नाही. **ही बाब गंभीर वाटते. तरी हे काम लगेच सुरु करण्याचे आदेश शासनाने त्वरित द्यावेत ही विनंती**.

शासनाने मागील वर्षी १२००० कोटी रूपयांचा कृष्णा भीमा स्थिरीकरण प्रकल्प प्राथम्याने मंजूर करून त्याची कामे कार्यान्वीतही झाली आहेत असे कळते. हा प्रकल्प पूर्ण झाल्यानंतर अतिरिक्त उपलब्ध होणा-या पाण्यातून मराठवाड्याला द्यावयाचे २१ अ.घ.फु. पाणी देणार आहेत असे समजते.

मराठवाड्याला २१ अ.घ.फु.पाणी देण्याचा निर्णय शासनाने घेतला त्यावेळी ह्या मोठ्या स्थिरीकरण प्रकल्पाची कल्पनाही अस्तित्वात नव्हती. सध्या भीमा खो-यात उपलब्ध असलेल्या पाण्यातुन २१ अ.घ.फु. पाण्याचा मराठवाड्याचा न्याय्य वाटा द्यावा असा शासनाने निर्णय घेतला होता. त्यामुळे ह्या दोन प्रकल्पाची सांगड घालून मराठवाड्याला २००१-०२ मध्ये द्यावयाचे पाणी १५००० कोटी रूपयांचा प्रकल्प पूर्ण होईपर्यंत लांबणीवर टाकणे म्हणजे मराठवाड्यावर घोर अन्याय होणार आहे.

तरी २० सप्टेंबर, २००५ च्या चर्चेत मा.मुख्यमंत्री महोदयांनी दिलेल्या आदेशाप्रमाणे ह्या दोन प्रकल्पांची सांगड न घालता १८७१ कोटी खर्चाच्या सादर केलेल्या प्रकल्पास तातडीने मंजूरी देउन तो प्रकल्प प्राथम्याने कार्यान्वीत करण्याचा निर्णय घ्यावा ही विनंती.

ब कृष्णा खोऱ्यात लवादाप्रमाणे एकूण ५९९ अ.घ.फु. पाणी वापरावयाची परवानगी आहे. कृष्णा खोऱ्यातील मराठवाड्याचे क्षेत्र अंदाजे १० टक्के आहे. म्हणजे मराठवाडयाचा न्याय्य वाटा ६० अ.घ.फु. येतो. पैकी आतापर्यंत २४ अ.घ.फु. पाण्याचे नियोजन होऊन कामे पुर्णत्वास आली आहेत. आणखी २१ अ.घ.फु. पाणी देण्याचा शासनाने निर्णय दिला आहे. **उर्वरित अतिरिक्त १५ अ.घ.फु. पाणी मराठवाड्याला देण्याचा निर्णय मंत्रीमंडळाने घ्यावा, ही विनंती.** म्हणजे मागास मराठवाड्यावर अन्याय होणार नाही.

क मराठवाडयास कृष्णा खोऱ्यातील जास्तीचे पाणी मिळणे बाबत : कृष्णा खोऱ्यातील पाण्याचे पुर्नसुधारित वाटपानुसार महाराष्ट्र राज्याला यापूर्वी दिलेल्या ५९९ अ.घ.फु. पाण्याव्यतिरिक्त आणखी ९० अ.घ.फु. जास्तीचे पाणी मिळण्याची शक्यता आहे. यानुसार महाराष्ट्राला कृष्णा खोऱ्यातील ६८९ अ.घ.फु. पाण्याचा वाटा मिळणार आहे. पाणी वाटपातील उपलब्ध होणाऱ्या जास्तीच्या पाण्यामध्ये मराठवाड्याला सुध्दा न्याय्य वाटा मिळणे आवश्यक आहे. तेव्हा कृष्णा खोऱ्यातील महाराष्ट्र राज्याच्या वाटयाला येणाऱ्या पाण्यामधून १० टक्के पाणी (६८९ अ.घ.फु. चे १० टक्के) - ६९ अ.घ.फु. पाणी मराठवाडयाला वितरित करण्यासाठी शासनाने निर्णय घ्यावा, अशी विनंती करण्यात येते.

३.१.२ मराठवाडा कृष्णा खोरे प्रकल्प :

३.१.३ कृष्णा खोऱ्यातील पाण्याचा मराठवाडा विभागाचा न्याय वाटा :

शासनाने कृष्णा खोऱ्यातील सध्या वापरण्यांत येणाऱ्या २५ अ.घ.फु. पाण्या खेरीज अतिरिक्त २५ अ.घ.फु. पाणी देण्याचे मान्य केले आहे. त्यापैकी १९ अ.घ.फु. उस्मानाबाद जिल्हयात वापरावयाच्या मराठवाडा कृष्णा खोरे प्रकल्पास दिनांक २३.०८.२००७ रोजी २३८२.०५ कोटी रुपयाची प्रशासकीय मान्यता देण्यात आली आहे. **त्याबद्यल मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ शासनाचे आभारी आहे**. उर्वरित ६ अ.घ.फु. पाणी बीड जिल्हयात वापरावयाचे असा शासनाने निर्णय घेतला आहे. त्या ६ अ.घ.फु. पाणी वापरावयाचा प्रकल्प संबंधित यंत्रणेकडून प्राथम्याने तयार करुन घेऊन त्यास २००८-०९ या वर्षात शासनाने प्रशासकीय मान्यता द्यावी, अशी आग्रहाची विनंती करण्यांत येत आहे.

उस्मानाबाद जिल्हयासाठी १९ अ.घ.फु. पाणी वापरावयाच्या प्रकल्पास प्रशासकीय मान्यता देतांना शासनाने ह्या पाण्याची सांगड कृष्णा भिमा स्थिरीकरण प्रकल्पाद्वारे उजनी जलाशयात येणाऱ्या ६३ अ.घ.फु.पाण्याबरोबर घालण्यात आली आहे. वास्तविक हे पाणी उपलब्ध उजनी जलाशयातूनच मिळावयास पाहिजे होते. कमीत कमी ११ अ.घ.फु. पाणी वापराची कामे तात्काळ सुरु करुन दोन वर्षात पाणी वापर सुरु करता येईल. तरी ह्या प्रकल्पास सर्व समावेशक तांत्रिक मान्यतेसाठी न थांबता प्रकल्पाच्या छोट्या छोट्या भागास वेगळी तांत्रिक मान्यता देऊन कामे सुरु करता येतील. तरी उपसायोजना क्र.२ चे सविस्तर सर्वेक्षण करुन तातडीने तांत्रिक मान्यता द्यावी. मराठवाडा कृष्णा प्रकल्पाचे काम **२००८-०९ या आर्थिक वर्षात भूमीपूजन करुन** प्राथम्याने सुरु करण्यात यावे.

३.१.४ मराठवाडा-कृष्णा प्रकल्पामध्ये ५० टक्के अतिरिक्त साठा निर्माण करण्यास मान्यता देणे :

कष्णा खोरे महामंडळाने ५९९ अ.घ.फु. पाणी वापरासाठी ५० टक्के अतिरिक्त म्हणजे अंदाजे ९०० अ.घ.फु. पाणी साठवण करण्याचे ठरविले. त्याच धर्तीवर मराठवाड्यातील कृष्णा खोऱ्यातील ६० अ.घ.फु. पाणी वापरासाठी **९० अ.घ.फु. पाणी साठवणीची परवानगी देणे आवश्यक आहे.** सर्व विभागात एकच न्याय लावावा ही विनंती आहे.

३.१.५ कृष्णा खोऱ्यात लवादाप्रमाणे एकूण ५९९ अ.घ.फु. पाणी वापरावयाची परवानगी :

कृष्णा खोऱ्यात लवादाप्रमाणे एकूण ५९९ अ.घ.फु. पाणी वापरावयाची परवानगी आहे. कृष्णा खोऱ्यातील मराठवाड्याचे क्षेत्र अंदाजे १० टक्के आहे. म्हणजे मराठवाडयाचा न्याय्य वाटा ६० अ.घ.फु. येतो. पैकी आतापर्यंत २५ अ.घ.फु. पाण्याचे नियोजन होऊन कामे पूर्णत्वास आली आहेत. आणखी २५ अ.घ.फु. पाणी देण्याचा शासनाने निर्णय दिला आहे. **उर्वरित अतिरिक्त १० अ.घ.फु. पाणी मराठवाड्याला देण्याचा निर्णय मंत्रीमंडळाने घ्यावा, ही विनंती.** म्हणजे मागास मराठवाड्यावर अन्याय होणार नाही.

३.१.६ मराठवाडयास कृष्णा खोऱ्यातील जास्तीचे पाणी मिळणे बाबत :

कृष्णा खोऱ्यातील पाण्याचे पुर्नसुधारित वाटपानुसार महाराष्ट्र राज्याला यापूर्वी दिलेल्या ५९९ अ.घ.फु. पाण्याव्यतिरिक्त आणखी ९० अ.घ.फु. जास्तीचे पाणी मिळण्याची शक्यता आहे. यानुसार महाराष्ट्राला कृष्णा खोऱ्यातील ६८९ अ.घ.फु. पाण्याचा वाटा मिळणार आहे. पाणी वाटपातील उपलब्ध होणाऱ्या जास्तीच्या पाण्यामध्ये मराठवाड्याला सुध्दा न्याय्य वाटा मिळू शकेल. तेव्हा कृष्णा खोऱ्यातील महाराष्ट्र राज्याच्या वाटयाला येणाऱ्या अतिरिक्त पाण्यामधून १० टक्के पाणी (६८९ अ.घ.फु. चे १० टक्के) - ६९ अ.घ.फु. पाणी मराठवाडयाला वितरित करण्यासाठी शासनाने निर्णय घ्यावा, अशी विनंती करण्यात येते.

३.१.७ गोदावरी खोरे:

वरील प्रमाणे कृष्णा खोऱ्यातील पाण्याचा प्रश्न शासनाने कांही अशी निकाली काढला आहे. आता गोदावरी खोऱ्याचा प्रश्नही तातडीने शासनाने सोडवावा.

३.१.८ कोकणातील पश्चिमेकडे वाहणाऱ्या नद्यांचे पाणी गोदावरी खोऱ्यात वळविणे :

पैठण धरणाचे वरच्या बाजूस ११५ ऐवजी १९६ अ.घ.फु. पाणी वापरासाठी अनियंत्रित अतिरिक्त जलाशये बांधण्यासाठी मंजूरी दिल्यामुळे मराठवाड्यातील जायकवाडी धरणात ८१ अ.घ.फु. पाणी टंचाई निर्माण झाली आहे. गोदावरी खोऱ्यातील पाण्याचे दुर्भिक्ष्य कमी करण्यासाठी कोकणातील नार, पार, दमणगंगा इ. नद्यांतील जास्तीचे पाणी मराठवाड्यास गोदावरी खोऱ्यात वळवण्यासाठी सविस्तर सर्वेक्षण करण्याबाबत राज्य मंत्रिमंडळाने १.२.२००० साली निर्णय घेतला होता. त्यानुसार अद्याप अभ्यास झाला नाही. पैठण धरणाचे वर अडविण्यात आलेल्या जास्तीच्या पाण्यामुळे पैठण धरणातील पाण्याची कमतरता भरुन काढण्यासाठी ह्या प्रकल्पाला अग्रक्रमाने मंजुरी देऊन कार्यान्वित करणे अत्यंत आवश्यक आहे. कोकणातील पश्चिम-वाहिनी नद्यांद्वारे ७९.७७ अ.घ.फु.पाणी गोदावरी खोऱ्यामध्ये उपलब्ध होऊ शकते असे पूर्वीच्या अभ्यासावरुन दिसून येते. **ह्यासाठी खास बाब म्हणून १५० मिटर उपसा सिंचनास परवानगी देण्यात यावी.**

मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग, उत्तर महाराष्ट्र प्रदेश, नाशिक यांनी शासनाच्या पूर्वीच्या काही निर्देशानुसार केंद्र शासनाच्या राष्ट्रीय नद्याजोड प्रकल्पांतर्गत कोकणातील पश्चिम-वाहिनी नद्यांचे पाणी तापी व गोदावरी खोऱ्यात वळविण्यासाठी दोन प्रस्ताव तयार करुन दिनांक १६/०४/२००३ च्या पत्राद्वारे महाराष्ट्र शासनास सादर केले आहेत. पहिल्या प्रस्तावामध्ये कोकणातील औरंगा, नार, पार या पश्चिम वाहिनी नद्यांद्वारे तापी खोऱ्यामध्ये ११.१०२ अ.घ.फु. व गोदावरी खोऱ्यामध्ये १.७६३ अ.घ.फु. पाणी वळविण्याचा प्रस्ताव आहे. तर दुसऱ्या प्रस्तावामध्ये दमणगंगा नदी खोऱ्यातून गोदावरी खोऱ्यामध्ये ७.८६ अ.घ.फु. पाणी वळविण्याचा प्रस्ताव सादर केला आहे व हे सर्व पाणी नाशिक जिल्ह्यात वापरावयाचा प्रस्ताव आहे. सध्या मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग, नाशिक ह्यांनी २२ प्रवाही वळण योजना प्रस्तावीत करून त्यापैकी ८ योजनांचे अंदाजपत्रक मान्यतेसाठी शासनास सादर केले आहेत. ते सर्व पाणी मंत्रीमंडळाच्या निर्णयाविरूध्द नाशिक जिल्ह्यात वापरण्याचे प्रस्तावीत आहे. त्यास मंत्रीमंडळाने मान्यता देउ नये. केंद्रीय जल विकास आयोगाने संपूर्ण गोदावरी खोरे विपुल पाण्याचे क्षेत्र ठरविल्यामुळे नार, पार, दमणगंगा नद्यांचे पाणी जवळच्या गुजरात राज्यामध्ये वळविण्याचा प्रयत्न होत असल्याचेही समजते. **महाराष्ट्र शासनाने या बाबीकडे गांभीर्याने लक्ष देणे अत्यंत गरजेचे आहे. तसेच जलसंपदा विभाग नाशिक यांनी सादर केलेल्या प्रस्तावावर निर्णय न घेता, कोकणातील पश्चिम वाहिनी नद्यांचे पाणी मराठवाड्यासाठी गोदावरी खोऱ्यात वळविण्याबाबत व ते सर्व पाणी मराठवाड्याला देण्याबाबत निर्णय घ्यावा ही विनंती आहे.**

३.१.९ उर्ध्व वैतरणा धरणातील अतिरिक्त पाणी गोदावरी खोऱ्यात वळविणे :

वैतरणा धरण पूर्ण भरल्यानंतर अतीरिक्त पाणी सांडव्यावरुन समुद्रात वाहून जाते. तेंव्हा सांडव्यात काही सुधारणा करुन वाहून जाणारे पाणी किमान खर्चामध्ये गोदावरी खोऱ्यात सहजरित्या वळविणे शक्य आहे. हे पाणी अंदाजे २ अ.घ.फु. एवढे आहे. तरी सांडव्यात काही बदल करुन हे पाणी मराठवाड्यासाठी गोदावरी खोऱ्यात एक वर्षाच्या आत वळवण्यात यावे असा निर्णय झाला आहे तथापि काही स्थानिक नेत्यांच्या विरोधामुळे हे काम कार्यान्वित केले नाही असे कळते. तरी हे काम तातडीने पूर्ण करावे असे आदेश व्हावेत.

३.१.१० गोदावरी-पूर्णा-मांजरा स्थिरीकरण प्रकल्प राबविणे :

महाराष्ट्र जल व सिंचन आयोगाचे अहवालानुसार मराठवाडा विभागातील मांजरा, पूर्णा आणि निम्न गोदावरी खोऱ्यामध्ये ७५ टक्के विश्वासार्हतेवर आधारित पाण्याची एकूण उपलब्धी २२१ अ.घ.फु. एवढी निर्धारित केली आहे. या खोऱ्यामधील एकूण लागवडीयोग्य ४५ लक्ष हेक्टर क्षेत्र विचारात घेता पाण्याची प्रती हेक्टर उपलब्धी फक्त १३८९ घ.मी. एवढी येते.

मांजरा, पूर्णा व निम्न गोदावरी खोऱ्यातील प्रकल्पांची कामे पूर्ण झाल्यानंतर जायकवाडी, पूर्णा, मांजरा, तेरणा आदि अनेक जलाशये आतापर्यंत केवळ १-२ वर्षाचा अपवाद वगळता अर्धीसुध्दा पुर्णपणे भरली गेली नसल्याचा मागील अनुभव आहे. याशिवाय धरणांच्या वरच्या क्षेत्रामध्ये अनेक जलाशये बांधण्यात आल्यामुळे मराठवाडयातील धरणे पूर्ण भरत नाही. जायकवाडी धरणाचे वरचे क्षेत्रामध्ये पाण्याचा वापर फक्त ११५ अ.घ.फु. संकल्पीत होता. त्या विरुध्द १९६ अ.घ.फु. पाणी अडविले जाणार आहे. १११.६३ अ.घ.फु. पाणी उपलब्धतेची लहान-मोठी अनेक धरणे/जलाशये बांधण्यात आली तर ८३.९५ अ.घ.फु. क्षमतेची अनेक लहान-मोठी जलाशयें बांधण्याचे काम प्रगतीपथावर आहे. त्यामुळे जायकवाडी जलाशयात निर्धारित १०० अ.घ.फु. वापरासाठी पाणीच शिल्लक राहणार नाही, अशी भिती निर्माण झाली आहे. व ही तूट ८१ अ.घ.फु. होईल. हीच स्थिती पूर्णा प्रकल्पांचे बाबतीत आहे. त्यामुळे या मांजरा-पूर्णा-निम्न गोदावरी खोऱ्यामध्ये सिंचनक्षमता जरी निर्माण झाली तरी पाणी उपलब्ध न झाल्यामुळे हे खोरे पाण्याच्या अतितुटीचे खोरे झाले आहे. सिंचन आयोगाने सिंचनासाठी सर्वसाधारणपणे पाण्याची उपलब्धता ३००० घ.मी.प्रति हेक्टर ठरविली आहे. त्यानुसार मांजरा-पूर्णा-निम्न गोदावरी खोऱ्यामध्ये अतिरिक्त पाण्याची गरज असल्याचे स्पष्टपणे दिसून येते. त्याचा तौलनिक तक्ता खाली दिला आहे.

मांजरा-पुर्णा-निम्न गोदावरी खो-यामधील पाण्याची अतिरिक्त गरज

	तपशील	सद्यपरिस्थिती
०१	मांजरा-पूर्णा-निम्न गोदावरी खोऱ्याचे एकूण लागवडीखालील क्षेत्र	४५ लक्ष हेक्टर
०२	पाण्याची उपलब्धी	२२१ अ.घ.फु.
०३	प्रती हेक्टरी पाण्याची सध्याची उपलब्धी	१३८९ घ.मी.
०४	सिंचन आयोगाच्या अहवालानुसार खोऱ्यातील पाण्याची प्रति हेक्टरी आवश्यकता	३००० घ.मी.
०५	प्रती हेक्टर ३००० घ.मी. साठी लागणारे पाणी	४७७ अ.घ.फु.
०६	मांजरा-पूर्णा-निम्न गोदावरी खोऱ्यातील लागणारे अतिरिक्त पाणी (४७७-२२९)	२५६ अ.घ.फु

याप्रमाणे नदी खोरेनिहाय पाण्याची लागणारी गरज --

१.	मांजरा खोरे	:	७६ अ.घ.फु.
२.	पुर्णा खोरे	:	८८ अ.घ.फु.
३.	गोदावरी खोरे	:	९२ अ.घ.फु.
	एकूण तुट	:	**२५६ अ.घ.फु.**

या खोऱ्यात लागणारे अतिरिक्त पाणी लगतच्या विपूल पाण्याच्या खोऱ्यातून तात्काळ आणणे आवश्यक आहे. त्याकरिता शासनाने **मांजरा-पूर्णा-निम्न गोदावरी स्थिरीकरण प्रकल्प** योजना हाती घ्यावी अशी शासनास विनंती करण्यात येते. बहुतांशी धनेगाव येथील मांजरा धारणात पाणीच येत नाही. त्यासाठी खास बाब म्हणून **गोदावरी मांजरा जोडणी प्रकल्पाचे** प्राथम्याने सर्वेक्षण करुन प्रकल्प करण्याचे शासनाने आदेश देणे आवश्यक आहे.

जसा कृष्णा-भीमा स्थैर्यीकण प्रकल्प कृष्णा खोरे महामंडळाने एक वर्षात मंजूर करुन कामही सुरु केले आहे, तसाच प्रकल्प गोदावरी खोऱ्यात राबविणे अत्यावश्यक झाले आहे.

३.१.११ वैनगंगा-काटेपूर्णा-पेणगंगा-पूर्णा-मांजरा-जायकवाडी उपसा सिंचन योजना :

वरील विवेचनावरुन गोदावरी खोऱ्यात आधिच कमी पाणी उपलब्ध आहे व होते तेही पाणी वर अनिर्बंध धरणे बांधल्यामुळे अजून कमी झाले आहे. शिवाय मराठवाड्यातील ४० टक्के क्षेत्र अवर्षणप्रवण आहे. ह्या विशिष्ट परिस्थितीत उपसा सिंचनाबद्दलचे नियमात शिथिलता देऊन खास बाब म्हणून कृष्णा खोऱ्यात जशा उपसा सिंचन योजना बांधण्यात आल्या त्याच धर्तीवर **२०० मीटर पर्यंत उपसा करण्यास मान्यता देऊन** वैनगंगा खोऱ्यातील अतिरिक्त पाणी गोदावरी खोऱ्यात वळविणेबाबत विनंती करण्यात येते. तरी ह्या उपसा सिंचन योजनांना **खास बाब म्हणून मंजूरी द्यावी व मराठवाड्यावरील** अन्याय दूर करावा ही विनंती.

३.१.१२ पूर्णा, पेणगंगा नदीवर बॅराजेस बांधणे :

खालीलप्रमाणे बॅराजेस बांधण्यास मंजुरी देऊन ह्या क्षेत्रातील पिण्याचे पाण्याचे व सिंचनासाठी पाण्याचे असलेले दुर्भिक्ष्य कमी करुन मराठवाड्यातील जनतेला दिलासा देता येईल. राज्य मंत्रीमंडळाने हा निर्णय घ्यावा.

१.	गोदावरी	:	१२ बॅराजेस (मंजूर)
२.	पूर्णा नदी (येलदरी धरणाखाली)	:	४ बॅराजेस
३.	पेणगंगा नदी	:	६ बॅराजेस
४.	मांजरा नदी (धनेगाव खाली)	:	४ बॅराजेस (मंजूर)

गोदावरी व मांजरा नदीवर ज्याप्रमाणे बॅराजेस बांधण्यास मंजूरी दिली आहे व त्याप्रमाणे कामेही सुरु झाली आहेत. तशीच मंजूरी पेणगंगा व पूर्णा नदीवर बांधण्यास द्यावी व सर्व कामे प्राथम्याने पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

३.१.१३ मध्य गोदावरी खोऱ्यात लवादाच्या निर्णयाप्रमाणे पूर्ण पाणी वापर करण्याच्या दृष्टिकोनातून आवश्यक उपाययोजना :

आंतरराज्यीय करारनाम्या प्रमाणे मध्य गोदावरी खोऱ्यात म्हणजे पैठण धरणखाली, सिध्देश्वर धरणाखाली, निझामसागर धरणाखाली राज्य सिमेपर्यंत राज्याच्या वाट्याला आधिचे ४२ अ.घ.फु. (१८९ द.घ.मी.) व १९७५ नंतर ६० अ.घ.फु. (१६९९.२० द.ल.घ.मी.) मर्यादेतच पाणी वापरण्याची मुभा आहे. ह्या मध्य गोदावरी भागात १०२ अ.घ.फु. (२८८९ द.ल.घ.मी.) पाणी वापर अनुज्ञेय असून सुध्दा मागील ४० वर्षात जास्तीत जास्त पाणी वापर १९९८ ते १९९९ मध्ये ३६ अ.घ.फु. एवढ्या अल्प प्रमाणात आहे. सध्या २० अ.घ.फु. (५६६.४० द.ल.घ.मी) प्रकल्प बांधकामाधीन असून ते जरी पूर्ण झाले तरीही मध्य गोदावरी खोऱ्यामध्ये जास्तीत जास्त ७० अ.घ.फु. (१९८२.४० द.ल.घ.मी.) एवढेच पाणी उपयोगात आणणे शक्य होणार आहे. त्यामुळे ३२ अ.घ.फु. (९०६ द.ल.घ.मी.) पाणी वापरास कराराप्रमाणे मुभा असूनही शक्य होणार नाही. थोडक्यात ३२ अ.घ.फु. मराठवाड्याचे हक्काचे पाणी वाया जाणार आहे. पाणी पूर्णपणे वापरण्यासाठी आणखीन **३२ अ.घ.फु. (९०६.२४ द.ल.घ.मी.) क्षमतेचे अतिरिक्त मोठे, मध्यम व लघु पाटबंधारे प्रकल्प बांधण्यासाठी पाणी उपलब्धता प्रमाणपत्र देण्याबाबत मुख्य अभियंता, जलविज्ञान प्रकल्प नाशिक ह्यांना शासनातर्फे निर्देश द्यावेत, ही विनंती** त्यामुळे अनुज्ञेय असलेले पूर्ण पाणी वापरणे शक्य होऊ शकेल.

३.१.१४ पुर प्रतिबंधासाठी मध्य गोदावरी खोऱ्यात साठवण तलावांची शृंखला निर्माण करणे :

पैठण / सिध्देश्वर धरणाचे सर्व दरवाजे बंद असूनसुध्दा त्या खालील मुक्त पाणलोट क्षेत्रामध्ये मोठा पाऊस झाल्यामुळे मागील २० वर्षात ४ महापूर येऊन, नांदेड शहराजवळ गोदावरी नदी धोक्याची पातळीवर वाहिली व त्यामुळे खूप नुकसान झाले. पर्जन्यमानाची तीव्रता पूर्वी प्रति दिवशी १५० ते २०० मी.मी. होती. मागील वर्षी दुधना नदी क्षेत्रात ३८५ मी.मी. एवढा पाऊस एका दिवशी झाला तर या वर्षी, जिंतूर, एलदरी परिसरात ४१० मी.मी. एवढा पाऊस एका दिवशी झाला. कदाचित, प्रदूषण व पृथ्वीच्या तापमानात होणाऱ्या बदलामुळे हा परिणाम असावा, अशा पावसामुळे मोठ्या प्रमाणात वित्त व प्राण हानी होते.

धरण सुरक्षितता संघटनेने पूर परिस्थितीबाबत मत केले की, यापुढे पूर नियंत्रणासाठी पाणलोट क्षेत्रात विविध धरणांची शृंखला अथवा साठवण तलाव निर्माण केले तर खालील फायदे होतील.

१. मुक्त पाणलोट क्षेत्रातील पूराचे अंदाजे ५० टक्के पाणी अडवले तरीही पाणलोट क्षेत्रातील सर्व नवीन धरणे भरतील व खालील बाजूस वाहून जाणारे पाणी काही प्रमाणात रोखता येईल.

२. सदर पाणी अतिरिक्त स्वरुपाचे असल्यामुळे हया पाण्यासाठी जल विज्ञान प्रकल्प नाशिक यांच्या मंजूरीची आवश्यकता राहणार नाही.

३. पुराचे नियमन करणे सोपे जाईल.

४. अतिवृष्टी व पुरामुळे होणारे नुकसान टाळता येईल.

५. पुर नियंत्रणासाठी बांधावयाच्या साठवण तलावाचा खर्च पुरामुळे होणाऱ्या नुकसानीने सहज भरुन निघेल.

सध्याच्या अभ्यासानुसार नांदेडपर्यंत मुक्त पाणलोट क्षेत्रात ८५ साठवण तलाव प्रस्तावीत केले आहेत. तरी असे **८५ साठवण तलाव पैठण खालील मुक्त पाणलोट क्षेत्रात बांधण्यास मंत्रीमंडळाने मंजूरी द्यावी, यासाठी जल विज्ञान प्रकल्पाच्या प्रमाणपत्राची आवश्यकता नाही.**

३.१.१५ तापी खोऱ्यातील पाण्याचे मराठवाड्याला केलेले अन्यायकारक वाटप :

तापी खोऱ्याचे महाराष्ट्रातील एकूण क्षेत्र ५१२५४ चौ.कि.मी.आहे. त्यापैकी मराठवाड्याचे क्षेत्र १०७४ चौ.कि.मी. (२.१० टक्के) आहे. महाराष्ट्रासाठी तापी खोऱ्यातील ३२६.२६ अ.घ.फू. पाणी उपलब्ध होणार असून पाणलोट क्षेत्राच्या प्रमाणात मराठवाड्याला ६.८५ अ.घ.फू. पाणी मिळणे अनुज्ञेय ठरते. तथापि मराठवाड्याच्या भूभागासाठी फक्त २.८२ अ.घ.फू. पाणी देण्यास शासनाने मान्यता दिली आहे. आता तर शासनाने तापी खोऱ्यातील फक्त २२२.५२ अ.घ.फू. पाण्याच्या वापराचे नियोजन करण्याचे निश्चित केले असल्याचे समजले आहे त्यानुसार तापी खोऱ्यातील मराठवाड्याच्या वाट्याचे पाणी खालीलप्रमाणे देय ठरते.

	तपशील	३२६.२६ अ.घ.फु. पाण्यासाठी
०१	तापी खोऱ्यातील महाराष्ट्राचे एकूण क्षेत्रफळ	५१२५४ चौ.कि.मी.
०२.	मराठवाड्याचे तापी खोऱ्यातील क्षेत्र	१०७४ चौ.कि.मी.
०३.	तापी खोऱ्यातील एकूण पाणलोट क्षेत्रातील मराठवाडयातील पाणलोट क्षेत्राचे प्रमाण.	२.१० टक्के
०४.	मराठवाडयासाठी अनुज्ञेय पाण्याचा वाटा (पाणलोट क्षेत्राचे प्रमाणावर आधारित)	६.८५ अ.घ.फु.
०५	नियोजन आराखडयाप्रमाणे मराठवाडयासाठी पाण्याचे वाटप.	२.८२ अ.घ.फु.
०६.	पाणी वाटपातील मराठवाडयावर झालेला अन्याय	- ४.०३ अ.घ.फु.

उपरोक्त तक्त्यातील आकडेवारीनुसार तापी खोऱ्यातील महाराष्ट्रासाठी केलेल्या एकूण ३२६.२६ अ.घ.फु. पाण्याच्या नियोजना अंतर्गत मराठवाडा विभागाला ४.०३ अ.घ.फु. पाणी कमी देण्यात आले. तरी तापी खोऱ्यातील उपलब्ध पाण्याचे पुनर्नियोजन करण्यात यावे व अनुज्ञेय प्रमाणानुसार मराठवाडयासाठी पाण्याचे वाटप करण्याकरिता शासन स्तरावरुन निर्णय घेण्यात यावा, अशी शासनास विनंती करण्यात येते. सध्या मराठवाड्यातील तापी खो-यातील कामे कोणत्याही सिंचन महामंडळाकडे नाहीत. तेंव्हा ही सर्व कामे गोदावरी-मराठवाडा सिंचन महामंडळाकडे सोपविण्यात यावी अशी विनंती करण्यात येते.

३.१.१६ मराठवाड्यामध्ये गावपातळीवर जलसंधारण योजना राबविणे :

मराठवाड्यातील ४० टक्के क्षेत्र अवर्षणप्रवण आहे. त्यामुळे ह्या भागात पावसाचे पडलेले जास्तीत जास्त पाणी स्थानिकरित्या जमिनीत जिरवता आले तर पाण्याचे दुर्भिक्ष्य काही अंशी कमी होईल. मराठवाड्यात अंदाजे ८५०० गांवे आहेत. त्यापैकी अंदाजे ३२०० गांवे अवर्षणप्रवण आहेत. खरं म्हणजे प्रत्येक गावाला पडणाऱ्या सर्व पावसाचे नियोजन व हिशोब ठेवण्याचे प्रबोधन करणे आवश्यक आहे.

३.१.१७ जलसंधारणाची कामे :

जलसंधारणाची कामे सध्या जलसंधारण, कृषी व वन खात्याकडून पूर्ण केली जातात. त्यांच्या कामात सुसुत्रता आणणे गरजेचे आहे. ही सुसुत्रता नसल्यामुळे त्याचा योग्य परिणाम अद्याप दृष्टीगोचर होत नाही. सर्व कामांचे नियोजन व नियंत्रण आणि मूल्यमापन जलसंधारण मंडळातर्फे होणे आवश्यक आहे. कार्यान्वीत करणारी यंत्रणा कोणतीही असो. त्याशिवाय १५ वर्षापूर्वी बांधलेले बांध आता अस्तित्वातच नाहीत. नियोजनात त्याचीही नोंद घेणे आवश्यक आहे. ही कामे परिणामकारक होण्याच्या दृष्टीने अवर्षण प्रवण क्षेत्रातील प्रत्येक तालुक्यात २० गावांचे पाणलोट क्षेत्राचा समुह करून त्या क्षेत्रात ही कामे एकाच वेळी पूर्ण करणे गरजेचे आहे. त्यासाठी प्रत्येक तालुक्यात २० कोटी रूपये लागतील. ३० तालुक्यांना अंदाजे ६०० कोटी रूपये लागतील. हे काम ३ वर्षात पूर्ण केल्यास दरवर्षी २०० कोटी मंजूर करणे आवश्यक आहे. अर्थिकदृष्ट्या मराठवाडा बहुतांशी कृषीवर अवलंबून असल्यामुळे त्याचा विकास करण्यासाठी जलसंधारणाची कामे तातडीने घेणे अत्यावश्यक आहे. उरलेल्या भागात टप्प्याटप्प्यांनी कामे घेता येतील. मराठवाड्यात ही कामे पूर्ण करण्यास हेक्टरी रू १०,०००/- लागतील. ह्यातील बहुतांश कामे रोजगार हमी योजनेतुन ६०:४० टक्क्यांचे प्रमाणानुसार कालबध्द विकास कार्यक्रम आखून करता येतील. तरी त्याप्रमाणे आदेश देउन दरवर्षी २०० कोटी रूपयांची कामे जलसंधारण मंडळाकडून करून घेणे गरजेचे आहे.

३.१.१८ मराठवाड्यातील सिंचन प्रकल्पांना लागणारा निधी :

मा.राज्यपाल यांचे आदेशानुसार निधीचे वाटप करण्यात महाराष्ट्र शासन प्रयत्नशील आहे असे दिसते. अर्थसंकल्पात जो निधी प्रस्तावित केला आहे, तो निधी वेळेवर प्रकल्प अधिकाऱ्यांना खर्च करण्यास उपलब्ध करुन द्यावा, ही विनंती.

३.१.१९ निधी गोदावरी महामंडळास उपलब्ध करणे :

मराठवाडा गोदावरी महामंडळास मागील शिल्लक निधी धरुन २००७-०८ वर्षामध्ये एकूण रुपये ४३७ ९२३ १३६० कोटी एवढा निधी उपलब्ध होईल (मराठवाडा कृष्ण प्रकल्प सोडून) महामंडळाने या वर्षी एकूण २०८५ कोटीची कामे प्रस्तावित केली आहेत. थोडक्यात त्यांना अतिरिक्त रुपये ७२५ कोटीची आवश्यकता आहे. तरी एवढा अतिरिक्त निधी त्यांना उपलब्ध करुन द्यावा, ही विनंती. यात काही प्रकल्प असे आहेत की, ज्यांच्या कामात निधी कमी पडला तर महाराष्ट्राचे नुकसान होऊ शकते, अशा कामांचा आढावा घेतला तर कमीत कमी रुपये ४४५ कोटी अतिरिक्त निधी उपलब्ध करुन देणे अत्यंत गरजेचे आहे. यामध्ये गोदावरी मांजरा नदीवरील बंधा-यासाठी लागणाऱ्या २७० कोटी व लेंडी आंतरराज्य प्रकल्पासाठी लागणारा ७२ कोटी निधी अंतर्भूत आहे. तरी कमीत कमी ४४५ कोटी अतिरिक्त द्यावा, ही विनंती.

३.१.२० निधी गोदावरी महामंडळास उपलब्ध करणे :

त्याशिवाय गोदावरी महामंडळाने नवीन प्रस्तावित कामांसाठी रुपये ३५६ कोटी अतिरिक्त निधीची आवश्यकता शासनास कळविली आहे. या नवीन प्रस्तावित कामांसाठीही निधी मंजूर करावा, ही विनंती.

३.१.२१ सर्वेक्षण व प्रत्यक्ष काम या वर्षी सुरु करण्यासाठी आवश्यक सूचना महामंडळास द्यावा

मराठवाड्यातील मराठवाडा कृष्णा प्रकल्पाचे सर्वेक्षण व प्रत्यक्ष काम या वर्षी सुरु करण्यासाठी आवश्यक निधी महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ उपलब्ध करुन देईल. याबाबत योगय सूचना त्या महामंडळास द्यावा, ही विनंती.

३.१.२२ पूर प्रतिबंधक ८५ साठवण तलाव बांधणे :

नांदेड येथे येणाऱ्या पुरासाठी पूर प्रतिबंधक ८५ साठवण तलाव बांधण्याच्या योजनेसाठी या वर्षी अतिरिक्त निधी उपलब्ध करुन द्यावा.

३.१.२३ कालवे व वितरण व्यवस्था सुस्थितीत करणे :

मराठवाड्यातील बहूतेक कालवे व वितरण व्यवस्था काळ्या मातीतून जाते. त्यात ह्या भागाचे हवामान दोलायमान असल्यामुळे एखादे वर्षी तलावात पाणी न आल्यामुळे सिंचन देता आले नाही तर मातीत ओलावा नसल्यामुळे काळया मातीतील कालवा व वितरण व्यवस्था मोडकळीस येते, अशी परिस्थिती असल्यामुळे देखभाल व्यवस्थापनाचे काळ्या मातीतील कालवा व वितरण व्यवस्थापान सुधारणासाठीचे मापदंड २५ टक्यांनी वाढवून द्यावेत म्हणजे प्रत्येक वर्षी अतिवृष्टी वा पुरामुळे होणाऱ्या नुकसानीसाठी वेगळे अनुदान देण्याची आवश्यकता राहणार नाही.

३.१.२४ मा.राज्यपाल महोदयांच्या निर्देशानुसार गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळ, औरंगाबाद यांना पुढील तीन वर्षासाठी रुपये ३९९५ कोटीचा निधी उपलब्ध करुन देण्याबाबत.

शासन जलसंपदा विभागाने दिनांक २४.४.२००६ च्या पत्रान्वये मा.राज्यपाल महोदयांच्या निर्देशानुसार पाटबंधारे क्षेत्रातील महामंडळ निधीचे पुढील तीन वर्षासाठीचे वाटप कळविले आहे. या वाटपानुसार महाराष्ट्र राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पास रुपये १६३४५.७१ कोटी पुढील तीन वर्षात उपलब्ध होणार आहेत.
यापैकी गोदावरी मराठवाडा पाटबंधारे विकास महामंडळास पुढील तीन वर्षासाठी एकूण रुपये ३९९४.३३ कोटी उपलब्ध होणार आहेत. वर्षनिहाय पुढीलप्रमाणे निधी लागणार आहे.

२००६-०७ साठी	..	रुपये १३२०.८६ कोटी
२००७-०८ साठी	..	रुपये १३३३.६९ कोटी
२००८-०९ साठी	..	रुपये १३३९.७८ कोटी

या कार्यक्रमांद्वारे महामंडळांतर्गत १२ मोठे, १७ मध्यम, ३९७ लघु पाटबंधारे प्रकल्प व ८ उपसा सिंचन योजना असे एकूण ४३४ प्रकल्प पूर्ण होणार आहेत.

तरी मा.राज्यपाल महोदयांच्या निर्देशानुसार वरीलप्रमाणे वर्षनिहाय निधी उपलब्ध करुन देण्यात यावा, असे प्रस्तावित करण्यात येत आहे.

३.१.२५ साठवण तलाव :

मराठवाडा विभागात नेहमीच पावसाचे प्रमाण कमी असल्याने पावसाचे पाणी अडवुन ठेवण्यासाठी प्रत्येक जिल्ह्यात साठवण तलाव बांधणे आवश्यक आहे, साठवण तलाव योजना राबविण्यासाठी साठवण तलावाचे पाणी काटकसरीने वापरणे व उपलब्ध पाण्याचा लोकसहभागातून व कृषीखात्याच्या सहकार्याने जास्तीत जास्त कृषी उत्पन्न वाढविण्यसाठी साठवण तलाव बांधणे आवश्यक आहे, साठवण तलावातील पाणी ठिबक सिंचन पध्दतीने शेतीस वापरल्यास शेतक-याच्या उत्पन्नात निश्चीतच वाढ होते, मराठवाड्यातील ८ जिल्ह्यात प्रत्येकी एक साठवन तलाव बांधण्याकरीता शासनाने निर्णय घेतल्यास, शासना कडून ५० टक्के अनुदान व ५० टक्के लोकसहभागातून जमा करावे, या मूळे शेतक-याचा सिचनांचा प्रश्न सुटण्यास मदत होवु शकते. या उपक्रमास प्राथम्याने मान्यता देण्याचे करावे. प्रत्येक जिल्ह्यात असा एक पथदर्शक प्रकल्प घ्यावयाचा म्हटल्यास त्यास रुपये ५ कोटी खर्च येईल. ८ जिल्ह्यांसाठी एकूण रुपये ४० कोटी प्राथम्याने उपलब्ध करुन द्यावे ही विनंती.

प्रकरण ४

रस्ते विकास

मराठवाडा विभागामध्ये पर्यटनाच्या दृष्टीने पर्यटकांना आकर्षित करण्यासाठी या भागातील रस्त्यांचा विकास जलद गतीने होणे आवश्यक आहे. तसेच जगातील मुक्त व्यापार व्यवस्थेमध्ये बहुराष्ट्रीय कंपन्यांना मराठवाड्यात उद्योग सुरु करण्यासाठी प्रोत्साहित करण्याची गरज आहे. त्याकरिता उत्तम रस्त्यांची निर्मीती करणे अत्यंत गरजेचे आहे. मराठवाड्यातील रस्त्यांची स्थिती अत्यंत दयनीय आहे. त्यांची सुधारणा करणे आवश्यक आहे. रस्ते विकासाखाली महत्वाची कामे अद्यापही अपूर्ण अवस्थेत आहेत.

४.१.१ औरंगाबाद शहराबाहेरील रिंग रोड :

एकूण ५२ कि.मी.पैकी १५ कि.मी.काम झाले आहे. १० कि.मी. मध्ये काम प्रगतीत असून उर्वरीत भूसंपादन झालेले नसल्याने कामास गती मिळत नाही. महसूल विभागाकडून भूसंपादनाची कार्यवाही संथ गतीने चालू असल्याने या कामास गती नाही. सार्वजनिक बांधकाम विभागाने भूसंपादनाचा मोबदला महसूल विभागाकडे अगाऊ भरलेला आहे. म्हणून भूसंपादनाच्या कामास गती येण्यासाठी स्वतंत्र भसंपादन अधिकारी नेमण्याची गरज आहे. तसे निर्देश महसूल विभागास देण्यात यावेत.

४.१.२ औरंगाबाद पैठण रस्त्याचे चौपदरीकरण करणे :

पैठण हे तिर्थक्षेत्र पर्यटनस्थळ असल्याने व बिडकीन परिसरापर्यंत औद्योगिक क्षेत्र विकसीत होत असल्याने या रसत्याचे चौपदरीकरण करणे आवश्यक आहे. सार्वजनिक बांधकाम विभागाने चौपदरीकरणाचा प्रस्ताव शासनास सादर केला आहे. तथापि या रसत्यावर महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळाचा टोल नाका बंद करण्यास महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडहाची अद्याप मंजूरी प्राप्त नसल्याने या प्रकल्पासाठी चालना देता आली नाही. तरी याबाबत महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळास योग्य ते निर्देश देण्यात यावेत. हे काम खाजगीकरणातुन करुन घेण्यात येईल. या कामाचा खर्च रु १४५ कोटी एवढा येईल.

४.१.३ औरंगाबाद बीड रस्त्याचे चौपदरीकरण करणे :

औरंगाबाद ते बीड राष्ट्रीय महामार्ग क्र.२११ या मार्गाच्या चौपदीकरणाचा प्रस्ताव केंद्र शासनास सार्वजनिक बांधकाम विभागामार्फत सादर झालेला आहे. या प्रकल्पास मंजूरी मिळण्यासाठी केंद्र शासनाकडे पाठपुरवा करणे आवश्यक आहे.

४.१.४ औरंगाबाद ते येवला रस्त्याचे चौपदीकरण करणे :

नाशिक ते येवल्यापर्यंत चौपदीकरणाची कार्यवाही नाशिक विभागामार्फत प्रगतीत आहे. येवला ते औरंगाबाद या लांबीच्या चौपदरीकरणाचा प्रस्ताव सार्वजनिक बांधकाम प्रोदशिक विभाग औंरगाबाद यांनी शासनास सादर केलेला आहे. तथापि, या लांबीतील वैजापूर ते औरंगाबाद ही लांबी महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळाकडे असल्याने चौपदीकरणाच्या प्रस्तावास मंजूरी देण्यासाठी अडचण येत आहे. तरी याबाबत महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळ व सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांना एकत्रित निर्देश देणे आवश्यक आहे.

४.१.५ जिल्हा परिषदेतील अपूर्ण रस्ते पूर्ण करणे :

जिल्हा परिषदेच्या अर्थसंकल्पातील अपूर्ण रस्त्यांची कामे पूर्ण करणेसाठी आठही जिल्ह्यात अतिरिक्त मिळून २५ कोटी रुपयाची आवश्यक आहे. त्यास मंजूरी मिळावी.

४.१.६ औरंगाबाद येथे व्ही.व्ही.आय.पी. साठी विश्रामगृह बांधणे :

औरंगाबाद येथे सध्या सुभेदारी विरामगृहात अतिमहत्वाच्या व्यक्तींसाठी फक्त ७ कक्ष आहेत. औरंगाबाद हे प्रादेशिक मुख्यालय असल्याने येथे अति-महत्वाच्या व्यक्तींची सतत वर्दळ असते व सर्वांना व्ही आय पी दर्जाचे सूट मिळण्यास अडचण निर्माण होते. म्हणून औरंगाबाद येथे अति महत्वाच्या व्यक्तींसाठी व्ही.व्ही.आय.पी. विश्रामगृह बांधणे आवश्यक आहे. या प्रयोजनासाठी सार्वजनिक बांधकाम विभागाने जालना रोडवर ७ एकर जागा विश्रामगृहासाठी आरक्षित करुन ठेवली आहे. तथापि, निधीची तरतूद होत नसल्याने, हे काम हाती घेता येत नाही, म्हणून मुंबई येथील सह्याद्री विश्रामगृहाच्या धर्तीवर **औरंगाबाद येथे हे विश्रामगृह शासनाने मंजूर करावे**. या कामासाठी रुपये १५ कोटी खर्च येईल.

४.१.७ औरंगाबाद येथे उच्चस्तरीय अधिकाऱ्यांसाठी निवास स्थाने बांधणे :

औरंगाबाद हे प्रादेशिक मुख्यालय असल्याने येथे उच्चस्तरीय (वर्ग १ वरील) अधिकाऱ्यांची संख्या जास्त आहे. तथापि, संख्येच्या तूलनेत त्यांच्या दर्जाची निवासस्थाने उपलब्ध नसल्याने नवीन बदलून येणाऱ्या अधिकाऱ्यांची गैरसोय होते. सार्वजनिक बांधकाम विभागाने २० निवास स्थानांसाठी जूलै २००७ च्या अर्थसंकल्पात रुपये ४.०८ कोटी किंमतीस नुकतीच मंजूरी दिली आहे. तथापि, आणखी २० निवासस्थांनाची आवश्यकता आहे. सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडे या प्रयोजनासाठी निझामबंगला परिसरात ११ एकर जागा उपलब्ध आहे. म्हणून आणखी २० **उच्चस्तरीय अधिकाऱ्यांसाठी त्यांच्या दर्जाप्रमाणे निवासस्थाने बांधण्यास शासनाने मंजूरी द्यावी.**

प्रकरण ५

अनुशेष --

५.१.१ अनुशेष निर्मूलनाच्या खर्चास अग्रक्रम देणे: महाराष्ट्र शासनाने अनुशेष दूर करण्यासाठी वार्षिक योजनेत केलेल्या तरतुदी व ३१ मार्च २००४ अखेर झालेली भौतिक प्रगती यासंबंधीची एक पुस्तीका प्रसिध्द केली आहे. त्यातील आकडेवारीनुसार सन १९८५-८६ ते सन २००३-०४ या १९ वर्षाच्या कालावधीत शासनाने विभागीय अनुशेष दूर करण्यासाठी एकूण रू १४०५०.९३ कोटींची तरतूद केली होती. परंतु या १९ वर्षात प्रत्यक्ष झालेला एकूण खर्च रू १०७४५.८१ कोटी झाला. खर्चाचे तरतूदीशी प्रमाण ७६.४७ टक्के आहे. याचाच अर्थ असा की, तरतुदीपैकी साधारण २३.५० टक्के रक्कम (किंवा रू ३३०५.१२ कोटी) अनुशेष निर्मूलनावर खर्च होउ शकली नाही. असे होण्याची अनेक कारणे असू शकतात. उदा. निधीची उपलब्धता नसणे, प्रशासकीय मान्यता नसणे, प्रकल्प मंजूर होण्यास विलंब लागणे इत्यादि. या सर्व कारणांमुळे तरतूद केलेली रक्कम खर्च होउ शकली नसली तरी अखर्चीत रकमेचे प्रमाण फार मोठे आहे असे मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळास वाटते. कारण असे झाल्याने भौतिक अनुशेष कमी होण्याऐवजी वाढण्याची शक्यता असते. त्यामुळे शासनास विनंती करण्यात येते की शक्यतो, अनुशेषासाठी केलेली तरतूद व प्रत्यक्ष खर्च यातील तफावत फार मोठी नसावी. ५ टक्के ते १० टक्के तफावत शक्य आहे. हे साध्य करण्यासाठी अनुशेष प्रकल्पावरील खर्च दर वर्षी प्राधान्यक्रमाने करावा ही विनंती करण्यात येत आहे.

अलिकडच्या तीन वर्षात तर अनुशेषासाठी तरतूद व प्रत्यक्ष खर्च यातील तफावत प्रचंड वाढल्याचे पुढील आकडेवारीवरून स्पष्ट होईल.

वर्ष	अनुशेष निर्मूलनासाठी तरतूद (रू कोटीत)	प्रत्यक्ष खर्च (रू कोटीत)	खर्चाचे तरतुदीशी प्रमाण (टक्के)
२००२-०३	१०६०	२६७.५०	२५.२३
२००३-०४	११९०	२६९.७१	२२.६६
२००४-०५	२१८२	१८४.३२	०८.४०
२००५-०६	१४००	८७४.५०	६२.४६
२००६-०७	१४७५	७८७.६८	५३.३८

Source – Booklet on Removal Backlog 2005-06 Dt.31.3.2005 G.O.M. page - 9

५.१.२ महाराष्ट्रातील १९ निम्न मानव विकास निर्देशांक असलेल्या जिल्हयासाठी वार्षिक योजना निधित २०० कोटी रुपयांचा विशेष निधी (Special Allocation) म्हणून तरतूद करावी. या निधिचा वापर या जिल्हयातील मानव विकास निर्देशांक सुधारण्यासाठी केला जावा.

अ. क्र.	जिल्हा	मानव विकास निर्देशांक (२०००)	प्रत्येक जिल्हयाचे १.०० पासून अंतर	रु.२०० कोटी चे वाटप	दरडोई उत्पन्न रु. १९९८-९९	शाळेत जाण्याचे वर्ष	साक्षरता (टक्के) २००१	अर्भक मृत्युदर
१	रत्नागिरी	०.४४	०.५६	९.६२	१०९२९	४.९२९	७५.३५	७५
२	धुळे	०.३६	०.६४	१०.९८	८१९५	३.८३६	७२.०८	७३
३	नंदुरबार	०.२८	०.७२	१२.३७	८१९५	३.८३६	५६.०६	७३
४	सोलापूर	०.४८	०.५२	८.९३	१२५५८	४.२२८	७१.५०	६८
५	जालना	०.२७	०.७३	१२.५४	८०४९	२.८७०	६४.५२	७६
६	परभणी	०.४३	०.५७	९.७८	९२७२	३.०१७	६७.०४	५०
७	हिंगोली	०.४३	०.५७	९.७८	९२७२	३.०१७	६६.८६	५०
८	बीड	०.४७	०.५३	९.०९	९५७०	४.११६	६८.४८	५२
९	नांदेड	०.३७	०.६३	१०.८१	८७८८	३.५०७	६८.५२	६८
१०	उस्मानाबाद	०.३८	०.६२	१०.६५	८९६३	४.२४९	७०.२४	७०
११	लातूर	०.४७	०.५३	९.०९	९२२९	५.३०६	७२.३४	५७
१२	बुलडाणा	०.४१	०.५९	१०.१३	८८४९	४.३०५	७६.१४	८२
१३	अकोला	०.४४	०.५६	९.६२	१०४०२	५.३५५	८१.७७	१०१
१४	वाशिम	०.३६	०.६४	१०.९८	-	५.३५५	७४.०३	१०१
१५	यवतमाळ	०.२२	०.७८	१३.३९	८९९०	४.२६३	७४.०६	१२४
१६	भंडारा	०.४६	०.५४	९.२७	९९८९	६.१०४	८४.६८	८१
१७	गोंदिया	०.४६	०.५४	९.२७	-	६.१०४	७८.६५	८१
१८	चंदपुर	०.४१	०.५९	१०.१३	१३००३	५.५५१	७३.०७	९६
१९	गडचिरोली	०.२१	०.७९	१३.५७	११६३५	४.८७२	६०.२९	१०६
	राज्यसरासरी	०.५८		२००.००	१५८०४	४.९७०	७७.२७	७४

Source: मानव विवकास अहवाल महाराष्ट २००२ नियोजन विभाग महाराष्ट शासन, मुंबई

५.१.३ जिल्हा नियोजन समित्यांना (DPC) निधिचे वार्षिक वाटप करताना, राज्य नियोजन मंडळाने दोन वर्षापूर्वी सुचविलेल्या नव्या सूत्राचा व निकषांचा वापर करणे,सध्या वापरात असलेल्या सूत्रात अनेक निकष आता कालबाह्य झाले आहेत. ते रद्द करुन नव्या सूत्राचा अवलंब करुन त्याप्रमाणे निधि वाटप करावा. राज्य नियोजन मंडळाने शासनास सुचविलेले सूत्र पुढीलप्रमाणे आहे -

	बाब / निकष	**भार (Weight)**
१.	जिल्ह्याची लोकसंख्या	४०
२.	मागास जाती/जमाती व नवबौध्दांची जिल्ह्यातील लोकसंख्या	१०
३.	जिल्ह्याचे भौगोलिक क्षेत्र	३०
४.	जिल्ह्याचे दरडोई उत्पन्न	२०

५.१.४ केंद्रिय योजना आयोगाच्या शिफारशी प्रमाणे मंडळाची कार्यकक्षा वाढवून देणे --

राज्यातील तीनही वैधानिक विकास मंडळाचा कार्यकाल दिनांक ३० एप्रिल, २०१० पर्यंत आहे.

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ स्थापन करण्यात आल्यापासून या भागातील विकास कामांच्या प्रक्रियेमध्ये मंडळाने महत्वाची भूमिका बजावली आहे. मंडळाने आतापर्यंत राज्याच्या वार्षिक योजनेतील मराठवाड्याचा वाटा, अविभाज्य नियतव्यय, अनुशेष निर्मुलन, सिंचन विषयक प्रश्न, रस्ते विकासाचा कार्यक्रम व इतर क्षेत्रातील अनेक महत्वपूर्ण योजनांचा राज्यपाल कार्यालय व शासनाकडे पाठपुरावा केला आहे. असे असूनही राज्याच्या इतर भागाच्या तुलनेत मराठवाडा अद्यापही मागे आहे.

भारत सरकारच्या योजना आयोगाने राज्याच्या तीनही वैधानिक विकास मंडळाच्या कामकाजाचे मूल्यमापन केले असून, मंडळाने केलेल्या कामाबाबत समाधान व्यक्त केले आहे. तसेच प्रादेशिक विभागवार नियोजनाच्या प्रक्रियेमध्ये मंडळाचा सहभाग असावा अशी शिफारस केली आहे. राज्याच्या इतर भागाच्या तुलनेत मराठवाडा विभाग अजूनही बराच अप्रगत असल्याने, मराठवाड्यातील विकास कामांच्या समस्यांवर अभ्यास करण्यासाठी आणि नियोजनाच्या माध्यमातून विकास विषयक प्रश्न शासनस्तरावर मांडण्यासाठी वैधानिक विकास मंडळाची अद्यापही नितांत गरज आहे. **केंद्रीय योजना आयोगाच्या नियोजन व मूल्यमापन समितीने वैधानिक विकास मंडळाची कार्यकक्षा वाढवून खालील कामे त्यांच्याकडे सोपवावीत अशी शिफारस केली आहे**.

अ) प्रादेशिक विकास योजना तयार करणे
ब) प्रादेशिक विकास अहवाल तयार करणे
क) योजनेतील कामांचा आढावा व मूल्यमापन
ड) शासनाच्या विकास विषयक कार्यक्रमाचे मूल्यांकन
इ) सध्याची अनुशेष निर्मूलन व इतर कामे
फ) जनजागृती कार्यक्रम

थोडक्यात प्रादेशिक योजना ह्या वैधानिक विकास मंडळाचे माध्यमातून राज्यशासनाच्या नियोजन मंडळाकडे मान्यतेसाठी जाणे सुचविले आहे. त्याबाबत राज्य नियोजन मंडळाने वैधानिक विकास मंडळास सुयोग्य मार्गदर्शन करावे असेही म्हटले आहे.

तेव्हा **प्रादेशिक नियोजनामध्ये मंडळाची कार्यकक्षा ठरवून देण्यात यावी**, अशी मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाद्वारे विनंती करण्यात येते.

प्रकरण ६

आरोग्य सेवा --

६.१.१ ग्रामीण रुग्णालय/प्राथमिक आरोग्य केंद्राच्या इमारत बांधकामासाठी जागेचा भेडसावणारा प्रश्न: अनुशेष निर्मूलनासाठी मराठवाडा विभागातील औरंगाबाद परिमंडळामध्ये १६ प्राथमिक आरोग्य केंद्रे व ८ ग्रामीण रुग्णालयांना शासनाने मान्यता दिली आहे. प्राथमिक आरोग्य केंद्राच्या इमारत बांधकामासाठी आराखडयानुसार ३ एकर तर ग्रामीण रुग्णालय इमारत बांधकामासाठी ५ एकर जागेचे प्रमाण ठरविण्यात आले आहे. शासनाच्या धोरणानुसार ग्रामीण रुग्णालय व प्राथमिक आरोग्य केंद्र इमारत बांधकामासाठी स्थानिक नगरपालिका, ग्रामपंचायत किंवा शासनाची असलेली जागा मोफत उपलब्ध करुन त्यावर इमारत बांधकाम करावे असे निर्देश आहेत.

नव्याने ग्रामीण रुग्णालय/प्राथमिक आरोग्य केंद्र मंजूर झालेल्या ठिकाणी नगरपालिका, ग्रामपंचायत किंवा शासनाची जागा उपलब्ध नसल्याने स्थानिक शेतकऱ्यांची जागा मोफत उपलब्ध करुन घेण्याचा प्रयत्न करण्यात येतो. शेतकरीसुध्दा एवढी मोठी जागा विनामूल्य उपलब्ध करुन देण्यास उत्सुक नसतात. पर्यायाने इमारत बांधकामांचे आराखडे तयार करणे, त्यास मान्यता प्राप्त करुन घेणे व बांधकाम सुरु करणे इत्यादी कामास बराच विलंब लागतो. प्राथमिक आरोग्य केंद्रासाठी ३ एकर जागेला अंदाजे रुपये ३ लाख व ग्रामीण रुग्णालयासाठी ५ एकर जागेला अंदाजे रुपये ५ लाख मूल्य गृहित धरल्यास इमारत बांधकामाच्या खर्चाच्या तुलनेत जागेचे मूल्य अगदीच अल्प आहे. तेव्हा शासनाने ग्रामीण रुग्णालय व प्राथमिक आरोग्य केंद्रांना मान्यता दिलेल्या ठिकाणी इमारत बांधकामासाठी मोफत जागा मिळणे अशक्य असल्यास मोफत जागेची अट शिथिल करुन योग्य जागा खरेदी करण्यासाठी आरोग्य विभागास परवानगी देण्याची नितांत आवश्यकता आहे. तरच ग्रामीण रुग्णालये व प्राथमिक आरोग्य केंद्रासाठी इमारत बांधकाम विहित कालावधीत पूर्ण करणे शक्य होईल. त्याचबरोबर काही ठिकाणी ग्रामीण रूग्णालय/प्राथमिक आरोग्य केंद्रासाठी उपलब्ध जागा गावापासून ३ ते ५ कि.मी. दूर असते. तेथे प्राथमिक आरोग्य केंद्र उभारल्यास गावकरी व कर्मचा-यांना त्रास होतो. परिणामी त्या केंद्राचा गावक-यांना उपयोग होत नाही. म्हणून मोफत जागेची अट शिथील करणे आवश्यक आहे.

६.१.२ मराठवाडा विभागातील सर्व औद्योगिक वसाहतींना औद्योगिक नागरी वसाहती म्हणुन घोषित करणे :

महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाद्वारे मराठवाडा विभागात अनेक ठिकाणी औद्योगिक वसाहती विकसित केल्या आहेत. बहुतेक औद्योगिक वसाहती शहराजवळ निर्माण करण्यात आल्या व कालांतराने या वसाहती त्या शहराचा भाग बनल्या आहेत. तथापि शहर प्राधिकरणाकडून औद्योगिक वसाहतीमध्ये पुरेशा प्रमाणात सुविधा उपलब्ध करुन दिल्या जात नाहीत. त्यामुळे अशा औद्योगिक वसाहतीमध्ये सुविधा उपलब्ध करुन घेण्यासाठी त्यांना नागरी दर्जा देणे क्रमप्राप्त ठरते. मराठवाड्यातील औद्योगिक वसाहतीना स्वतंत्र औद्योगिक नागरी वसाहती म्हणून मान्यता दिल्यास, त्यांना स्वतःच्या सुविधा निर्माण करणे शक्य होईल. तेंव्हा मराठवाडा विभागातील सर्व औद्योगिक वसाहतींना औद्योगिक नागरी वसाहती म्हणून घोषित करण्यात यावे, अशी मंडळाची मागणी आहे. सुरुवातीला प्रत्येक जिल्हा मुख्यालयाच्या ठिकाणी असलेल्या सर्व औद्योगिक वसाहतींना नागरी वसाहती म्हणून घोषित करावे.

६.१.३ हरितगृहातील पुष्प व भाजीपाला उत्पादन प्रकल्प : फुलांचे मानवी जीवनात व भारतीय संस्कृतीत अनादीकालापासून अतूट असे स्थान आहे. उपयुक्त हवामान, पाणी, जमीन व अनुकूल बाजारपेठांमुळे शेतकरी वर्ग पारंपारिक फुलशेती करत आला आहे. बदलत्या औद्योगिकरणामुळे, शहरीकरणामुळे लोकांचा कलही सुधारीत फुलांच्या मागणीकडे वळला आहे. सण-समारंभाबरोबरच आता खाजगी समारंभाची शोभा वाढवीत आहेत. त्यामुळे शेतकरी पारंपारीक
फुलशेतीकडून जर्बेरा, डच गुलाब, कार्नेशन, ग्लॅडिओलस, डेसीस, ॲन्युरीयम, ऑर्किड अशा हरितगृहात दर्जेदार उत्पादन देणाऱ्या फुलझाडांच्या लागवडीकडे वळला आहे.

हरितगृहातील पुष्प उत्पादन ही नवीन कल्पना शेतकऱ्यांमध्ये रुजत आहे. हरितगृहातील फुलशेतीखाली राज्यात २१० हेक्टर एवढे क्षेत्र आहे. पुणे, सातारा, सांगली, औरंगाबाद, अहमदनगर, कोल्हापूर तसेच ठाणे व नागपूर या भागात व्यापारीदृष्टया फुलशेती करणाऱ्या शेतकऱ्यांची संख्या वाढत आहे.

मराठवाडा विभागातील शेतकऱ्यांना आधुनिक फुलशेतीचे दालन खुले करण्यासाठी मराठवाडा कृषिविद्यापीठाने मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाच्या अर्थसहाय्याने उच्च तंत्रज्ञान पुष्प उत्पादन प्रकल्प, फळ संशोधन केंद्र, हिमायत बाग, औरंगाबाद येथे १ हेक्टर क्षेत्रावर पथदर्शक प्रात्याक्षिक प्रकल्प उभा रहात आहेत. प्रकल्पाचे यश पाहता मराठवाडा कृषि विद्यापीठाच्या कार्यक्षेत्रातील अन्य भागात जसे परभणी, लातूर, नांदेड येथेही पथदर्शक प्रात्याक्षिक प्रकल्प उभारण्याची आवश्यकता आहे.

मराठवाड्यातील शेतकरी कष्टाळू व प्रयोगशील आहे, पण जेव्हा-जेव्हा तो स्वतः प्रात्याक्षिक पाहतो व तंत्र समजून घेतो, तेव्हा-तेव्हा त्याचा चांगला परिणाम होतो. मराठवाडा कृषि विद्यापीठ अंतर्गत उद्यानविद्या महाविद्यालय, परभणी येथे ५ गुंठे क्षेत्राच्या दोन हरितगृहामध्ये जर्बेरा व ढोबळी मिरचीचे प्रात्याक्षिक प्रकल्प उभारण्याचे प्रस्ताव सादर करत आहोत. या प्रकल्पाचा फायदा विद्यापीठातील शिक्षण घेत असलेल्या विद्यार्थी, शेतकरी, कृषि अधिकारी व इच्छुकांना होईल. तसेच हरितगृह तंत्रज्ञान बंदिस्त वातावरणातील पीक उत्पादन, काढणी पश्चात तंत्रज्ञान, गुणवत्ता नियंत्रण व विक्री व्यवस्थापनाबाबतचे सखोल मार्गदर्शन या प्रकल्पातून दिले जाईल.

प्रकल्पाची उद्दिष्टे:

- हरितगृहातील पीक उत्पादनावर संशोधन करणे
- काढणी पश्चात तंत्रज्ञान व गुणवत्ता नियंत्रण यावर अभ्यास करणे
- विक्री व्यवस्थापनाची शृंखला विकसित करणे
- हरितगृह तंत्रज्ञानाचा प्रचार व प्रसार
- हरितगृह तंत्रज्ञानाचे माहिती केंद्र म्हणून कार्य करणे

सदरील १० गुंठे क्षेत्रावरील जर्बेरा व ढोबळी मिरची लागवडीचा हरितगृह प्रकल्प उभारणीसाठी प्रस्तावित खर्च रुपये १५ लक्षचा आहे. सदर प्रकल्प लहान शेतकऱ्यांना उपयुक्त ठरेल.

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाने पारीत केलेले ठराव

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाने अहवाल वर्ष २००७-०८ दिनांक ०३ ऑगस्ट २००७ रोजी संपन्न झालेल्या सर्वसाधारण बैठकीत खालील प्रमाणे ठराव पारित करण्यात आला.

ठराव : दरवर्षी महाराष्ट्र राज्यातील तीनही वैधानिक विकास मंडळासाठी एकत्रित रुपये १००.०० कोटी एवढा निधी राखून ठेवण्यांत येतो व मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील शिल्लक अनुशेषाच्या प्रमाणात ह्या निधीचे वाटप तीनही मंडळाला होते. सदर निधीतून ते ते मंडळ त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील कामांच्या / प्रस्तावांच्या शिफारशी शासनाकडे करते व मंडळाने शिफारस केलेल्या कामांसाठी नियोजन विभाग निधी मंजूर करतो. मंडळाकडून शिफारस केलेल्या कामांसाठी नियोजन विभागाने मंजूर केलेला निधी पुढील आर्थिक वर्षापर्यंत खर्च करण्याची शासनाने परवानगी द्यावी, म्हणजे मंडळाने शिफारस केलेल्या कामांना / प्रस्तवांना उशिरा मंजूरी मिळाल्यास तो निधी व्यपगत होऊन, त्यास पुन्हा मंजूरी देण्याची आवश्यकता राहू नये, असा ठराव आज दिनांक ०३ ऑगस्ट २००७ रोजी परित करण्यात येत आहे.

---oooo---

परिशिष्ट - १

मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळाच्या वर्ष २००७-०८ च्या विशेष निधीतून शिफारस केलेल्या योजना / मंत्रालयीन विभागनिहाय तपशील

(रु. लाखात)

अ.क्र	विभागाचे नाव	जिल्हानिहाय मंजूर निधी									
		औरंगाबाद	जालना	बीड	परभणी	हिंगोली	नांदेड	उस्मानाबाद	लातूर	सामूहिक	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
१	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	१४७.१५	१७८.६२	९६.९९	५८.३८	१७१.१३	७४.००	१२५.००	१३२.६६	०.००	९८३.९३
२	ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग	९१.८२	८४.८९	२०६.३६	९५.२५	२९.८५	१९२.०१	६०.९०	१३९.२३	०.००	९००.३१
३	नगाविकास विभाग	२४.९०	५४.७५	१५३.९०	१२३.३१	२४.९०	५०.९५	५.१९	५०.००	०.००	४८७.९०
४	पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग	०.००	१२.००	०.००	२४.९०	०.००	३४.००	१०.००	०.००	०.००	८०.९०
५	प्राथ. शिक्षण विभाग	२१.४०	०.००	१०.००	१०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	४१.४०
६	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	५३.००	०.००	०.००	३५.००	०.००
७	आरोग्य शिक्षण विभाग	१०९.५२	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१०९.५२
८	सार्वजनिक आरोग्य विभाग	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१०.००	०.००	२००.७९	२१०.७९
९	महिला व बाल कल्याण विभाग	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	३५.००	५२.५०	०.००	८७.५०
१०	कृषी व प.दु.म.विभाग	१०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१०.००
	एकूण	४०४.७९	३३०.२६	४६७.२५	३११.८४	२२५.८८	४०३.९६	२४६.०९	३७४.३९	२३५.७९	३०००.२५

परिशिष्ट २

१ एप्रिल २००६ चा शिल्लक अनुशेष

(रुपये लाखात)

		१ एप्रिल २००५ चा शिल्लक अनुशेष				२००५-२००६ मध्ये झालेला प्रत्यक्ष खर्च				दिनांक १ एप्रिल २००६ चा शिल्लक अनुशेष			
अ.क्र	क्षेत्र	उ.महाराष्ट्र	मराठवाडा	विदर्भ	एकूण	उ.महाराष्ट्र	मराठवाडा	विदर्भ	एकूण	उ.महाराष्ट्र	मराठवाडा	विदर्भ	एकूण
१	सिंचन												
२	रस्ते विकास	४४१.१०	१२६.६२	४५४.८४	१०२२.५६	१५३.८०	४५.३५	१५९.९५	३५९.१०	२८७.३०	८१.२७	२९४.८९	६६३.४६
३	सा.शिक्षण	५०.०४	१३.३३	१४.८६	७८.२३	०.७८	०.१२	०.१४	१.०४	४९.२६	१३.२१	१४.७२	७७.१९
४	तंत्र शिक्षण व व्यवसाय शिक्षण	२१७.३२	६०.५९	८९.३८	३६७.२९	१९.०५	८.४३	११.९५	३९.४३	१९८.२७	५२.१६	७७.४३	३२७.८६
५	आरोग्य सेवा	६७९.४५	३९६.०५	१५९.०८	१२३४.५८	३७.०२	९.२०	७.०९	५३.३१	६४२.४३	३८६.८५	१५१.९९	११८१.२७
६	पाणी पुरवठा	००	२३.२५	०	२३.२५	०.००	१३.१६	०.००	१३.१६	०.००	१०.०९	०.००	१०.०९
७	मृद व जलसंधारण	१४५.५६	३०.७३	७६.५३	२५२.८२	२७.७२	१.२९	२२.४२	५१.४३	११७.८४	२९.४४	५४.११	२०१.४२
८	पशुवैद्यकीय सेवा	२.८१	०.८२	०.०८	३.७१	०.४३	०.०३	०.०२	०.४८	२.३८	०.७९	०.०६	३.२३
९	कृषि पंपाचे विद्यूतीकरण	१८८.९३	२०२.७४	५३४.८९	९२६.५६	७१.४६	८०.७७	२०४.३५	३५६.५८	११७.४७	१२१.९७	३३०.५४	५६९.९८
	एकूण	१७२५.२१	८५४.१३	१३२९.६६	३९०९.००	३१०.२६	१५८.३५	४०५.९२	८७४.५३	१४१४.९५	६९५.७८	९२३.७७	३०३४.५०

)

परिशिष्ट ३

१ एप्रिल २००७ चा शिल्लक अनुशेष

(रुपये लाखात)

		१ एप्रिल २००६ चा शिल्लक अनुशेष				२००६-२००७ मध्ये झालेला प्रत्यक्ष खर्च				दिनांक १ एप्रिल २००७ चा शिल्लक अनुशेष			
अ.क्र	क्षेत्र	उ.महाराष्ट्र	मराठवाडा	विदर्भ	एकूण	उ.महाराष्ट्र	मराठवाडा	विदर्भ	एकूण	उ.महाराष्ट्र	मराठवाडा	विदर्भ	एकूण
१	सिंचन												
२	रस्ते विकास	२८७.३०	८१.२७	२९४.८९	६६३.४६	२६०.१६	५१.८५	८५.८६	३९७.६७	२७.१४	२९.४२	२०९.२३	२६५.७९
३	सा.शिक्षण	४९.२६	१३.२१	१४.७२	७७.१९	०	०	०	०	४९.२६	१३.२१	१४.७२	७७.१९
४	तंत्र शिक्षण व व्यवसाय शिक्षण	१९८.२७	५२.१६	७७.४३	३२७.८६	३८.१७	११.९०	१३.१७	६३.२४	१६०.१०	४०.२६	६४.२६	२६४.६२
५	आरोग्य सेवा	६६२.४३	३८६.९०	१५१.९९	१२०१.३२	३५.२२	८.७९	८.८७	५२.८८	६२७.२१	३७८.११	१४३.१२	११४८.४४
६	पाणी पुरवठा	०	१०.०९	०	१०.०९	०	८.८५	०	८.८५	०	१.२४	०	१.२४
७	मृद व जलसंधारण	११७.४७	२९.४४	५४.११	२०१.०२	५४.९४	११.५९	२८.९०	९५.४३	६२.५३	१७.८५	२५.२१	१०५.६९
८	पशुवैद्यकीय सेवा	२.३८	०.७९	०.०६	३.२३	०.१८	०.०३	०.०२	०.२३	२.२०	०.७६	०.०४	०.३
९	कृषि पंपाचे विद्यूतीकरण	११७.४७	१२१.९७	३५०.५४	५८९.९८	११.१९	७०.२८	९५.२९	१७६.७६	१०६.२८	५१.६९	२२५.२५	४१३.२२
	एकूण	**१४३४.५८**	**६९५.८३**	**९४३.७४**	**३०७४.१५**	**३९९.८६**	**१६३.२९**	**२३१.९१**	**७९५.०६**	**१०३४.७२**	**५३२.५४**	**७११.८३**	**२२७९.०९**

ENGLISH VERSION

MARATHWADA STATUTORY DEVELOPMENT BOARD, AURANGABAD.

No.MSDB/A.R.06-07/2008/
Central Administrative Building,
Ground Floor (W) Wing,
Collectorate Campus,
Aurangabad - 431 001
Dated : November 2, 2008.

To,

H.E. The Governor of Maharashtra,
Rajbhavan, Malbar Hills,
Mumbai – 400 035.

Subject : Submission of Annual Report of the Marathwada Statutory Development Board for the year 2007-2008.

Respected Sir,

I have the honour to submit this Annual Report of the Marathwada Statutory Development Board for the year 2007-2008.

The farmers in Marathwada are still totally dependant on rainwater. Irrigation Backlog is not reduced. For this the Board has been demanding to divert extra water from west flowing rivers in Konkan to Godavari Valley. The Board is of the openion that, unless this extra water is made available, Marathwada's progress cannot be achieved.

During the year 2007-08, the Board has utilized the special fund placed at its disposal by recommending usual schemes and also has helped to built up Yashvantrao Chavan Open University Centre at Aurangabad. Similarly projects for solar equipments for the use of P.H.C's and Rural Hospitals were recommended by the Board.

For water purification fund were recommended to Ambejogai, Parbhani, municipal councils. Funds were also made available to Ghati Hospital for expansion of some units.

The Board has been greatly benefited by the guidance it received from His Excellency from time to time. The Board, therefore, expresses its deep sense of gratitude towards His Excellency and hope that his valuable guidance would always be available to the Board in future too.

Yours sincerely,

(Madhukarrao Chavan)
MLA
Chairman

ACKNOWLEDGMENTS

The Marathwada Statutory Development Board, in the first place, gratefully acknowledges the guidance it received from His Excellency, the Hon'ble Governor of Maharashtra from time to time.

The Hon'ble Governor took personal interest in the development of the region and had interaction with the Board on development issues from time to time, due to which it was possible for the Board to discharge its functions effectively.

The Board is also grateful to the Hon'ble Chief Minister and his cabinet colleagues for their co-operation in the development process of the region and implementation of the time-bound programme for development of the region. The Board is also obliged to all the Hon'ble Ministers for their co-operation in sanctioning of the proposals of development works which the Board had submitted to the Government.

The Board acknowledges its gratitude towards all the Hon'ble Members of Parliament, Hon'ble Members of State Assembly and State Legislative Council, Presidents of Zilla Parishads, Presidents of Municipal Councils, Freedom Fighters, Social workers of the Marathwada region, for rendering co-operation to the Board.

The Board received valuable services from experts from various fields of development. The Board is therefore thankful to them for the service they have rendered.

The Board is also grateful to the Chief Secretary of Maharashtra State, Additional Chief Secretaries, Principal Secretaries and Secretaries of various departments in Mantralya, for rendering co-operation to the Board in implementing various development schemes.

The Board is also grateful to Shri V.K.Agrawal - Additional Chief Secretary of Planning Department, Shri Sitaram Kunte - Secretary to the Hon'ble Governor, Smt.Ashwini Bhide - Deputy Secretary to the Hon'ble Governor, Shri P.D.Kulkarni - Deputy Secretary in Planning Department, Shri Dingle - Under Secretary in Planning Department and their staff for their help and guidance to the Board. The Board is thankful to all those who have directly or indirectly associated themselves with the activities of the Board.

Marathwada Statutory Development Board, Aurangabad.
Annual Report 2007-2008
INDEX

Sr.No.	Subject	Page No.
Chapter I	**Establishment and Functions of Statutory Development Boards.**	
1.1	The State of Maharashtra Order, 1994	01
1.2	Establishment of separate Development Boards in Maharashtra State	01
1.3	Composition of the Development Boards	01
1.4	Organization of the Board (2006-2007)	02
1.5	Functions of the Board	03
1.6	Allocation of funds	03
1.7	Directions by the Hon'ble Governor	04
1.8	Suitable arrangements for Education, Training & Employment	04
Chapter II	**Report of the Member-Secretary**	
2.1	Territorial jurisdiction and headquarter of the Board	05
2.2	Office establishment	05
2.3	General meetings of the Board	06
2.4	Subject Committees	07
2.5	Meetings of Special Subject Committees	07
2.6	Participation of the Board in Planning Process	08
2.7	Tours undertaken by the Chairman and Members	08
2.8	Participation in Seminars organised by various organisations	08
2.9	Holding a State Cabinet meeting at Aurangabad	09
2.10	Human Development Index & backlog	09
2.11	Office Library	09
Chapter III	**Boards' recommendations on contemporary issues**	
3.1	Irrigation projects (Information and demand)	10
3.1.1	Marathwada Krishna project	10
3.1.2	To permit creation of additional storage capacity of 50 % in	11
3.1.3		12
3.1.4	Marathwada to get equitable share of additional water likely to be available from Krishna Basin.	12
3.1.5	Godavari Basin	12
3.1.6	To divert west flowing rivers in Konkan to Godavari basin	12
3.1.7	Diverting Water from Upper Vaitarana to Godavari Basin	13
3.1.8	Godavari-Purna-Manjara stabilization project	13

Sr.No.	Subject	Page No.
3.1.9	Lift Irrigation Project for Vainganga, Katepurna, Painganga, Purna, Manjara & Jaikwadi.	15
3.1.10	Construction of barrages of Purna & Painganga river	15
3.1.11	Using of Water of full capacity as sanctioned by tribunal in Central Godavari Basin.	15
3.1.12	Creation of Chain of storage tanks in Central Godavari Basin for flood Control.	15
3.1.13	Injustice done to Marathwada in allotment of water in Tapi basin	16
3.1.14	Water Conservation Works	17
3.1.15	Requirements of funds for Irrigation projects in Marathwada	17
3.1.16	Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation	17
3.1.17	Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation	17
3.1.18	Maharashtra Krishna Valley Development Corporation	18
3.1.21	Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation	18
3.1.22	Storage tanks	18
Chapter IV	**Road Development**	19
4.1.1	External ring road for Aurangabad	19
4.1.2	Four laning of Aurangabad Paithan Road :	19
4.1.3	Four laning Aurangabad Beed Road :	19
4.1.4	Aurangabad to Yeola Four Laning	19
4.1.5	Completion of Roads Under Zilla Parishad	20
4.1.6	Construction of VIP Rest House at Aurangabad :	20
4.1.7	Construction of Quarters for Senior Officers :	20
Chapter V	**Backlog**	21
5.1.1	Giving priority for expenses on removal of backlog	21
5.1.2	Human Development Index	22
•	Using of new formula and norms suggested by the State Planning Commission while Distributing funds for District Planning Committee:	23
5.1.3	Extending the jurisdiction of the board as suggested by the Central Planning commission	23
Chapter VI	**Health Services:**	25
6.1.1	Difficulties faced in obtaining land for construction of buildings for Primary Health Centers and Rural Hospitals	25
6.1.2	Declaring all the Industrial Estates in Marathwada as Urban colonies	25
6.1.3	Flowers and Vegetables production in the Green Houses	
Chapter VII	**Resolutions passed by Marathwada Statutory Development Boards Resolution**	27
Annexure-I		28
Annexure –II		29
Annexure-III		30

CHAPTER - I

ESTABLISHMENT AND FUNCTIONS OF STATUTORY DEVELOPMENT BOARD

1.1 The State of Maharashtra Order, 1994 :

The President of India, in exercise of his powers conferred by Article 371 (2) has promulgated an order titled **"The State of Maharashtra (Special responsibility of the Governor for Vidarbha, Marathwada and Rest of Maharashtra) Order, 1994"**. According to this order, the Governor of Maharashtra is entrusted with the special responsibility for the establishment of separate Development Boards for Vidarbha, Marathwada and the Rest of Maharashtra region and for the matters specified in sub-clauses (b) and (c) of Article 371(2) of the Constitution in respect of the area of each Development Board.

1.2 Establishment of separate Development Boards in Maharashtra State:

In exercise of the powers conferred by the President of India under the State of Maharashtra Order, 1994, the Governor of Maharashtra vide order No.GS/G/94/DB/432, dated 30th April, 1994 established three separate Development Boards for Vidarbha, Marathwada and the Rest of Maharashtra region and specified the areas of respective Development Boards. This order is hereafter referred to as the Development Board Order.

1.3 Composition of the Development Boards :

The Development Boards were constituted by the Governor of Maharashtra on 25th June, 1994. Each Development Board initially comprised of seven members out of whom one member was from the Maharasthra State Legislature from the area of the respective Development Board, one was from a local authority and three expert members having special knowledge or experience in the field of planning, finance, administration, irrigation, agriculture, education, public health etc. The Commissioner of a Revenue Divison from the area of respective Development Board was also appointed on the Board as ex-officio member. An officer of the State Government of the rank of Additional Commissioner of a revenue division from respective Development Board was appointed as member secretary of the Development Board. The strength of the Development Boards was subsequently increased vide Order No.GS/SS/DB/98/60, dated 29th January, 1998.

The new structure of the Board is as follows:

a) Two members of the Maharashtra State legislature from the area of the respective Development Board;

b) One member of local authority from the area of the respective Development Board;

c) Five expert members having ; -

   i) special knowledge of planning process, finances and accounts of Government; or

   ii) wide experience in financial matters and administration; or

   iii) special knowledge in different fields like irrigation, public health, public works, industries, agriculture, education or employment etc.

d) All Commissioners of Revenue Divisions from the area of respective Development Board as ex-officio members of the Board.

e) An officer of the State Government not below the rank of an Additional Commissioner of the Revenue Division from the respective Development Board shall be Member-Secretary of the Board.

f) Executive Chairman, State Planning Board will be ex-officio member.

1.4 Organisation of the Board (2007-2008) :

The Development Boards completed their term of 5 years on April 30, 1999. The President of India vide order dated April 29, 1999 titled as "The State of Maharashtra (special responsibility of the Governor for Vidarbha, Marathwada and the Rest of Maharasthra region) Amendment Order, 1999" extended the term of the three Development Boards by another 5 years upto 30th April, 2004. Later on, the Hon'ble Governor extended the term of Development Boards for one year i.e. upto 30th April, 2005 and further the Hon'ble Governor extended the term of Marathwada Statutory Development Board up to 30th April 2010, by their letter dated 10th January 2006. The particulars of the Chairman and members of the Marathwada Statutory Development Board for the year 2007-08 are as follows :

1. Shri. Madhukarrao Devrao Chavan, MLA	Chairman
2.Dr.Shri Ratnakar Mahajan Executive Chairman, State Planning Board	Ex-Officio Member
3.Shri. Bhaurao Baburao Patil	Member
4.Shri Chandrakant Danwe (From 29/08/2007)	Member
5.Shri Rajkishor Modi	Member
6.Dr.Shri S.B. Nakade	Member
7.Dr.Shri.G.G.Nandapurkar	Member
8.Shri S.L. Warudkar	Member

9.Dr.Shri R.P.Kurulkar		Member
10.Shri Sanjaykumar Divisional Commissioner		Ex-Officio Member
11.Shri S.K.Paradkar, Joint Director		(I/C)Member Secretary

1.5 Functions of the Board:

Vide para 6 of the Development Board Order, dated 30th April, 1994; the functions of the Development Board have been specified as given below :

a) to ascertain relative levels of development in different sectors in relation to its area on the basis of appropriate indicators, having regard to the levels of development in the State as a whole,

b) to assess the impact of various development efforts in removing backlog and achieving overall development within its area,

c) to suggest the levels of development expenditure over the area of Development Board during a plan period including the annual plan, and

d) to prepare an annual report on its working and send it, as far as possible within three months after the end of every financial year, to the Governor for placing it before the Maharashtra State Legislative Assembly.

1.6 Allocation of funds :

Clauses of 7 & 8 of the Development Board Order, under the caption **"allocation of funds for development expenditure" and " allocation of funds to be reflected in annual financial statement" state that -**

(1) the Governor of Maharashtra shall ensure equitable allocation of funds for development expenditure over the areas of Development Boards, subject to the requirements of the State as a whole.

(2) In ensuring equitable allocation of funds, the Governor may —

a) take into consideration the recommendations, if any, made by the Development Board, and

b) where he considers it necessary and appropriate, seek advice from any person or body of persons in the matter of the allocation of funds.

(3) The allocation of funds or outlays made by the Governor shall be reflected in the annual financial statement, to be placed before the State Legislature and the developmental activities with regard to the outlays as aforesaid, shall be carried out or caused to be carried out by the State Government and the funds so allocated shall not be diverted from the area of the one Board to that of another Board with the following exceptions:

a) Reappropriation may be made in conformity with the budgetary rules and Procedure on the development activities undertaken as aforesaid within the area of a Board.

b) In the implementation of the development activities, the prevailing norms shall be adhered to, and

c) The respective administrative departments shall continue to implement and exercise administrative and technical supervision and control over the developmental activities.

1.7 Directions by the Hon'ble Governor :

The Governor may, by order, from time to time give directions to the Development Boards in the matter of its functioning as per clause 9 of the said order.

1.8 Suitable arrangements for Education, Training & Employment :

Clause 10 of the Development Board Order ensures suitable arrangements for education, training and employment. For this purpose, it is prescribed that—

The Governor shall ensure equitable arrangement for providing adequate facilities for technical education and vocational training and for adequate opportunities for employment in service under the control of the State Government in respect of the area of each Development Board, subject to the requirement of the State as a whole, and for that purpose the Governor shall give suitable directions to the State Government from time to time; and while doing so, the Governor may, where he considers it necessary and appropriate, seek advice from any person or body of persons.

----- .0. -----

CHAPTER-II

REPORT OF THE MEMBER-SECRETARY

2.1 Territorial jurisdiction and headquarter of the Board :

The territorial jurisdiction of the Board is extended to entire revenue division of Marathwada, which includes districts of Aurangabad, Jalna, Parbhani, Hingoli, Nanded, Beed, Latur and Osmnabad. The headquarter of the Board is at Aurangabad located in Central Administrative Building in the Collectorate campus.

2.2 Office establishment :

Two independent office establishments have been sanctioned for Marathawada Statutory Development Board, one for the Chairman and other for Member-Secretary of the Board. The posts were created separately for the establishment of the Chairman and Member-Secretary. The Planning Department has sanctioned total number of 23 posts from various cadres on the establishment of the Board for the year 2007-2008.

During the period of reporting year 2007-2008, the position of sanctioned and filled-in posts is given below.

a) For the office of the Chairman

Sr.No. Designation of the Post	Sanctioned posts	Filled-in posts	Remarks
01.Private Secretary	1	1	-
02.Personal Assistant (P.A.)	2	2	-
03.Stenographer (H.G.)	1	1	-
04.Clerk-Typist	1	1	-
05.Driver	1	1	-
06.Chopdar	1	0	-
07.Peon/ Messenger	3	2	-
Total :-	10	8	-

The post of private secretary to the Chairman is filled-in from the staff of the Maharashtra State Co-operative Housing Finance Corporation Ltd. Out of 2 posts of personal assistant, one is filled-in from Zilla Parishad, Osmanabad and the other from outside, as per choice of the Chairman. The posts of Stenographer (HG) and Clerk-typist are taken from Irrigation department. One post each of driver and peon have been filled-in from outside and the remaining 2 peons are taken from Irrigation department.

b) **For the office of the Member-Secretary**:

Sr. No.	Designation of the Post	Sanctioned posts	Filled-in posts	Remarks
01.	Additional Commissioner and Member Secretary	1	0	-
02.	Joint Director	1	1	-
03.	Administrative officer-cum-Research Officer	1	1	-
04.	Research Assistant	2	1	-
05.	Assistant Accounts officer	1	1	-
06.	Stenographer (H.G.)	1	1	-
07.	Senior Clerk	1	1	-
08.	Clerk-Typist	1	1	-
09.	Driver	2	1	-
10.	Peon	2	1	-
	Total :-	13	09	-

The post of Additional Commissioner and Member Secretary is from I.A.S. cadre, which is vacant due to transfer. Other posts such as Joint Director, Administrative Officer-cum-Research Officer, Research Assistants two posts are filled-in from the Directorate of Economics and Statistics pmr [pdy R.A. vacant from 03.10.2007. The incumbent on the post of Assistant Accounts Officer is taken on deputation from Directorate of Accounts and Treasury. The post of Stenographer is filled from the office of M.C.E.D. and the posts of Senior Clerk, Clerk-typist and Peon are drawn from Irrigation Department. The post of Driver is filled-in from Revenue Department.

2.3 General meetings of the Board :

The Board organised 6 general meetings during the reference period i.e. from 1st April, 2007 to 31st March, 2008. Elaborate discussions were made in the meetings on the progress of development of the region and issues of regional imbalance especially in the sectors of Irrigation, Road-Development, Health Services, General and Technical Education, Medical Education, Agriculture, Water Supply and other social sectors of development were dealt with and important resolutions were passed. The resolutions passed by the Board were submitted to the Governor's office and also the respective departments in Mantralaya for suitable necessary action.

During the reference year 2007-08, the Board organised meetings on the following dates

1)	12.04.2007	2)	08.06.2007	3)	03.08.2007
4)	17.08.2007	5)	18.10.2007	6)	24.10.2007

The Board has organized 6 meeting during 1.4.2007 to 31.03.2008.

2.4 Subject Committees:

Under the provision of clause 4(3) of the Development Board Order issued by the Governor, dated 5th August, 1994, the Statutory Development Boards are allowed to create special subject committees for seeking guidance and advice to the Board. Accordingly, Marathwada Statutory Development Board has constituted special subject committees on the following subjects :

1. Agriculture, Crop Husbandry, Horticulture
2. Co-operative, Animal Husbandry, Dairy Development, Agriculture-Marketing, Agriculture Credit.
3. Rural Development
4. Irrigation and CADA
5. Industry and Energy
6. Transport and Communication, Housing
7. General Education and Technical Education
8. Health Services, Water Supply, Urban Development
9. Social Welfare, backward class welfare, women and child welfare.
10. Information Technology.
11. Science and Technology.

2.5 Meetings of Special Subject Committees :

The Board has organised special committee meetings and other related meetings on the following dates—

01.	Irrigation and CADA	14.08.2007
02.	Transport, Communication and Road development	16.08.2007
03	General education, Technical education	29.08.2007
04	Information technology & Science and Technology	31.08.2007
05	Social Welfare, backward class welfare, women and child welfare	30.08.2007
06	Agriculture, Crop Husbandry, Horticulture	22.8.2007
07	Co-operative, Animal Husbandry, Dairy Development, Agriculture-Marketing, Agriculture Credit	22.8.2007
08	Rural Development	29.08.2007
09	Industry and Energy	18.08.2007
10	Health Services, Water Supply, Urban Development	30.08.2007

2.6 Participation of the Board in Planning Process :

The Governor has emphasized on the involvement of Development Boards in the planning process in their respective regions. This Board accordingly participated in such meetings organised at State and district level.

The Chairman of the Board has been appointed as ex-officio member of the State Planning Board. As such, the Chairman participated in the meetings organised by State Planning Board and took part in discussions. Also the members of the Board are associated with District Planning Councils, as ex-officio members. The members of the Board also took part in the meetings organised by District Planning Councils held in the districts. The members also represented the Board in "Core Group" of their respective District Planning Committees while formulation of the district plans.

2.7 Tours undertaken by the Chairman and Members:

The Chairman of the Board undertook extensive tours in the region for holding dialogue with people's representatives and programme implementing agencies, related to development in Marathwada region. In order to solve the problems in the process of development of the region, the Chairman had discussion with concerned ministers and departmental heads in Mantralaya. The Chairman and members of the Board also visited Mumbai to attend various meetings. The members of the Board also attended various meetings organised by District Planning Councils at respective district headquarters.

2.8 Participation in Seminars organised by various organisations:

Various organisations invited Dr.R.P.Kurulkar, an expert member of this Board, to participate in the seminars organised by them. Thus, Dr.R.P.Kurulkar participated and submitted papers in the seminars organised by various reputed institutes as detailed below:

	Name of the Institute	Subject
1.	Shrinagar (Kashmir)	The annual conference of the Indian Economics Associations
2.	N.P. Patil Trust, Kolhapur	Farmer Suicide and loan waiver
3.	Indira Gandhi Institute, Mumbai	Presented papers the case of Suicides in Marathwada before the of Research,(IGIDR) Committee of experts on Agricultural credit (Radhakrishna Committee Report)
4.	Swami Ramanand Tirth	Published Research Report on "Farmers Suicides in Marathwada" in 2007-08, which was financed by Marathwada Development Board, Aurangbad.

In addition to above the State Government has appointed Dr.Kurulkar as a Member of State Planning Board with President of two study groups. Hon'ble Governor has also appointed him as a member on the Planning Board for Yashvantrao Chavan Open University, Nashik.

2.9 Holding a State Cabinet meeting at Aurangabad :

Marathwada region is comparatively backward with respect to other regions of the State. State Cabinet meeting at Aurangabad can solve the issues of development in various sectors such as irrigation, road-development, education, health-services, water-supply etc. The Board, has therefore, requested the State Govt. to hold a Cabinet meeting at Aurangabad at least once in a year. The Hon'ble Chief Minister also granted the request made by the Board and the cabinet meeting held at Aurangabad this year, and time was given to the Board for discussion on various developmental issues on 18th September, 2006.

2.10 Human Development Index & Backlog:

The Board had organized a workshop on 26th February 2008 in it's office. Shri D.R. Bhosale, Director of Economics & Static's, Dr. R.P. Kurulkar, the Expert Member and Member of State Planning Board, Principal, Shri Indrajit Alte & Shri S.L. Warudkar, Expert of the Board participated in the detailed discussion.

2.11 Office Library :

The Board has maintained a library, which contains reference books, periodicals etc. related to planning and development. Publications such as annual plan, annual budget, economic survey, census handbooks, district social and economic abstracts, statistical publication of various departments etc. are stocked in the library. The library has proved to be very useful for the Board members for reference while preparing various study reports.

----- 0 -----

CHAPTER-III

Boards' recommendations on contemporary issues

The Board has recommended and pursued certain issues to the Government and Governor's office, which have a bearing on the development of this region. The work done by the Board during 2007-08 is given below.

3.1 Irrigation projects (Information and demand):

3.1.1 Marathwada Krishna project:

Marathwada's equitable share of water from Krishna basin:

Government has already accepted that Marathwada's equitable share of water from Krishna basin is 21 TMC. Marathwada Statutory Development Board vigorously pursued government of Maharashtra to start the Krishna project in Marathwada. The State Cabinet had decided to start the work of Marathwada Krishna project on priority during the cabinet meeting. However, inspite of this, work has not been started still, and there is no progress in this work. A project report for making available 21 TMC of water in Marathwada Region has already been submitted to the Executive Director, Maharashtra Krishna Valley Development Corporation for approval. The following are salient feature the project report in respect of water :

	Basin	**Availability of Water**
1.	Bhinma Valley Ujani dam	09 TMC
2.	Water available in Seena Basin below downstream of Seena Kolegaon dam	04 TMC
3.	Water available in Bhima basin downstream Of Ujani dam	06 TMC
4.	Water available from Kukudi project	02 TMC
	Total availability of Water	**21 TMC**

A potential of about 102360 hectares irrigation can be created from the above-mentioned 21 TMC water in Marathwada Region. It is learnt that a project report costing 1871.00 Crores has been submitted for approval. It is a matter of serious concern that Krishna Development Corporation has not approved this project, inspite of the cabinet decision on 1st February 2000 that the work on this project should be started on priority in the year 2001-02. Therefore, it is requested that the Government should issue order and approve the project and start the work. In addition, it is also requested to supply water to Ashti Taluka in Beed district from Kukadi Canals.

It is learnt that the Government of Maharashtra has already approved Krishna Bhima stabilization project costing about 12000 Crores and implementation of the same has already been started. It is learnt that it is proposed to supply 21 TMC of water for Marathwada from the surplus water likely to be available after the completion of Krishna Bhima stabilization project. It is pertinent to note that the Krishna Bhima stabilization project was not proposed when cabinet decided to allot 21 TMC of water from Krishna basin to Marathwada. Cabinet had decided to allot 21 TMC of water as equitable share of Marathwada from the available water in Bhima basin. It will be therefore, grave injustice to Marathwada to prolong availability of 21 TMC of water to Marathwada till the completion of Krishna Bhima stabilization project costing Rs.12000 Crores. It is therefore requested that as per orders issued by Hon'ble Chief Minister during the discussions on 20th September 2005 Marathwada Krishna Project costing Rs. 1871.00 Crores, be sanctioned on propriety and implement the project immediately.

B. Maharashtra is entitled to utilize 599 TMC of water as per award of Krishna Tribunal. About 10 % of the catchment area of Krishna basin in Maharashtra falls in Marathwada. Thus, Marathwada's equitable water share in the Krishna Basin based on the award, works out to 60 TMC, project for utilizing 24 TMC of water has already completed or under construction. In addition to this, Govt. has already decided to allot 21 TMC of water, brining Marathwada share of Marathwada water to 45 TMC of water. It is therefore requested that the Government of Maharashtra should decide to allot remaining 15 TMC of water to Marathwada. So that Marathwada gets its full equitable share of water.

C. **Marathwada to get equitable share of additional water likely to be available from Krishna Basin :**

It appears that the Krishna Tribunal is likely to increase Maharashtra's entitlement of water from Krishna basin from 599 TMC to 689 TMC during review of water availability and entitlement by Krishna Tribunal. In that case, Govt. should decide to increase Marathwada's share of water to 10 % of 689 TMC. Thus, Govt. may take decision to allot 10% of 689 TMC water Marathwada Krishna Basin.

3.1.2 To permit creation of additional storage capacity of 50 % in Marathwada Krishna Project.

Maharashtra Krishna Valley Development Corporation has decided to create storage of additional 50% over and above the permissible limit of 599 TMC (Total 900 TMC) for

utilization of full water. On the same basis Marathwada Krishna Valley may be permitted to create storages of 90 TMC (60 +50%) so as to utilize fully share of 60 TMC water. Principle, which has been approved from Maharashtra Krishna Valley Development Corporation should also be applied to project in Krishna basin in Marathwada. It is requested that the same principle and policy should be adapted to all the development regions of Maharashtra. A number of projects over and above the permissible of 100 TMC of water have been sanctioned of stream of Paithan dam. As a result Jaikwadi is in shortage of water every year with the result that reserve is not getting filled.

3.1.3 Marathwada is entitled to utilize 599 TMC of water as per award by Krishna Tribunal. About 10% of the area is Marathwada Region. Thus, Marathwada's equitable water share in the Krishna basin based of works out to 60 TMC. The Projects for utilizing 25 TMC of water are already completed or near completion. In addition to this, Government of Maharashtra has already decided to allot 25 TMC of water. It is therefore requested that the remaining share of 10 TMC be given to Marathwada to avoid in justice.

3.1.4 Marathwada to get equitable share of additional water likely to be available from Krishna Basin:

It appears that the Krishna Tribunal is likely to increase Maharashtra's entitlement of water from Krishna basin from 599 TMC to 689 TMC during review of water availability and entitlement by Krishna Tribunal. In that case, Govt. should decide to increase Marathwada's share of water to 10 % of 689 TMC. Thus, Govt. may take decision to allot 10% of 689 TMC water i.e. 69 TMC to Marathwada Krishna Basin.

3.1.5 Godavari Basin: Government has solved the problem of Krishna Basin to some extend. Now, the problem of Godavari Basin be also solved immediately.

3.1.6 To divert west flowing rivers in Konkan to Godavari basin :

Due to sanctioning of uncontrolled water storage above Jaikwadi dam, the Jaikwadi dam is facing water scarcity. To reduce the water scarcity in Godavari basin the Govt. decided to divert extra water from Konkan rivers like Nar, Par & Damanganga.

To fulfill the water requirement in Paithan dam, this proje ct should be sanctioned and activated immediately. It is expected that 79.77 TMC water could be available for Godavari basin from these West flowing Konkan rivers. On 1.2.2000 the Cabinet has decided to take up this study immediately but still the study is not completed.

According to the earlier decision of the Govt., the Chief Engineer of Water Resources Department, North Maharashtra region Nashik, had submitted two proposals on 16.4.2003 under the Central Govt. National River joining projects for diverting water towards Tapi and Godavari basin from west flowing rivers of Konkan. In the first proposal it is proposed to divert 11.102 TMC water from Auranga, Nar, Par River in the Tapi basin and 1.763 TMC water in Godavari basin. Where as in the second proposal it is proposed to divert 7.86 TMC water from Damanganga river into Godavari basin and to use all this water for Nashik district. The Chief Engineer has also proposed 22 flow-diverting projects out of which he also submitted estimates for 8 projects. The proposal of using all this water in Nashik district in totally against Cabinet decision and therefore the Cabinet should not accept this. It is learnt that owing to the decision of Central Water Resources Commission of declaring Gadavari basin as excess water area, it is proposed to divert water from Nar, Par & Damanganga into neighboring Gujrat State. The Govt. of Maharashtra should take cognizance of these efforts. The Govt. of Maharashtra was therefore requested not to accept the proposal of Chief Engineer, Nashik and take decision to divert water from these rivers to Godavari basin for the use of Marathwada.

3.1.7 Diverting Water from Upper Vaitarana to Godavari Basin:

After Vaitarana dam is full, lot of water overflows. Therefore, it is proposed that necessary improvement be undertaken so that this extra overflowing water can easily be diverted to Godavari basin. This is about 2 TMC water. Though accordingly the decision is taken, owing to the opposition from local leaders the work is not yet started. It is requested to issue order to complete the work urgently.

3.1.8 Godavari, Purna, Manjara stabilization project :

According to Maharashtra Water & Irrigation Commission, in the lower Godavari Basin of Godavari Manjara & Purna, based on 75 % dependability, total availability of water is fixed as 221 TMC for Marathwada Region. Considering the 45 lacs hectors cultivable area. The water availability per hectare is 1389 M3/Ha. It is observed that after completion of the project in Manjara, Purna, Lower Godavari Basin, the Jaikwadi, Purna, Manjara, Tairna were filled to 50% capacity only, except for one or two years. Because, various projects are sanctioned above these dams. The dams in Marathwada do no get sufficient water to the capacity. It was proposed that 115 TMC of water would be used above Jaikwadi project, as against now 196 TMC water will be used. Dams to capacity of 111.63 TMC are already constructed, whereas, dams of total capacity

of 83.95 TMC are under construction above Jaikwadi project. Therefore, it seems that Jaikwadi dam will never get 100 TMC of water as expected. The deficit may be about 81 TMC. The same is the case of Purna Project. Inspite of developed irrigation capacity the lower Godavari Basin will be facing acute water shortage. According to Irrigation Commission 3000 M^3/Ha. is normal requirement for irrigation. Accordingly, it is clear that additional water is required for Manjara, Purna & lower Godavari Basin. The comparative statement is given below:

Sr.No	Particulars	Present Status
01	Total cultivable area of Manjara-Purna-Lower Godavari Basin	45 lakhs hectare
02	Water availability	221 TMC
03	Actual Water availability of per hectare	1389 M^3
04	As per Irrigation Commission Water availability per hectare in Valley.	3000 M^3
05	3000 M^3 / Ha required water	477 TMC
05	Additional water required in Manjara-Purna-Lower Godavari Valley (477-229)	256 TMC

Need of water requirement Valley wise in river Basin as,

1. **Manjara Valley : 76 TMC**
2. **Purana Valley : 88 TMC**
3. **Godavari Valley : 92 TMC**

Total losss : 256 TMC

The additional water required in this Basin can be made available from adjacent Basin of ample water. The Government is therefore, requested to take up the project of Majara, Purna and lower Godavari stabilization. Most of the time Manjara dam at Dhanegaon does not get the water. For this purpose, it is requested that the joining of Godavari & Manjara project be considered and the survey may be taken up immediately.

Krishna Valley Corporation started the project of Krishna, Bhima stabilization project within one year. Similarly, Godavari Basin also needs such project immediately.

3.1.9 Lift Irrigation project for Vainganga, Katepurna,Painganga, Purna, Manjara & Jaikwadi :

It will be clear from the above points that the lower Godavari Basin is having water scarcity and it is increasing because of many projects sanctioned in the upper area. Also 40 % of the Marthwada area is draught prone area. Under the circumstances, it is requested that the rules for lift irrigation project be relaxed and lift irrigation project have up to 200 meters be permitted so that additional water from Vainganga Basin can be diverted to Godavari Basin. This project be sanctioned as a special case for the Marathwada Region.

3.1.10 Construction of barrages on Purna & Painganga River:

The acute storage of water in Marathwada Region can be reduced if, the following barrages are sanctioned,

1. Godavari	-	12 barrages (Sanctioned)
2. Purna	-	Below Yeldari dam – 4 barranges.
3. Painganga	-	6 barrages.
4. Manjara	-	(Below Dhanegaon) – 4 barrages.

3.1.11 Using of Water to full capacity as sancteioned by tribunal in Central Godavari Basin:

According to the inter State agreement 42 TMC water before 1975 and 60 TMC water after 1975 (Total 102 TMC water) is permitted for State, below Paithan dam, Siddheshwar & Nizamsagar dam. In this Basin only 36 TMC water is being used inspite of water availability of 102 TMC in the last 40 years. At present, 20 TMC water will be used from the new projects under construction. This means that 32 TMC water will be wasted. It is therefore, requested that medium & small project to the capacity of 32 TMC water be sanctioned for Marathwada Region.

3.1.12 Creation of Chain of storage tanks in Central Godavari Basin for flood control:

Due to heavy rains Godavari river near Nanded, crossed danger mark four times in last 20 years, and there was losses to property. This happened when all the doors of Paithan, Siddheshwar were closed. Earlier, rain was about 152 to 200 mm per day. Whereas, now in certain areas 385 to 410 mm rainfall was recorded in one day.

For controlling floods if Chain of storage tanks is constructed, it is expected that following benefits will be available.

1. If about 50 % of floodwater is stored in storage tanks, all new dams will be full and we can store the excess water.
2. Because this water is additional in nature, there is no need of sanction for this project.
3. Controlling of flood situation will be easy.
4. We can avoid damages & losses due to flood & heavy rains.
5. The expenses of storages tanks can be compensated by damages losses due to floods.

According to the present study, 85 storage tanks upto Nanded are proposed. The Government is therefore requested to sanction these projects.

3.1.13 Injustice done to Marathwada in allotment of water in Tapi basin :

Total area of Tapi basin in Maharashtra is about 51254 sq.kms., Marathwadas' area in Tapi basin is about 1074 sq.kms. i.e. about 2.10%. Equity demands that Marathwada should get about 6.85 TMC, out of Marathwada's share of 326.26 TMC. However Government has decided to allot only 2.82 TMC of water to Marathwada. Now the Govt. has decided to use only 222.52 TMC water. The share of Marathwada is as given below –

01.	Total of Tapi basin area in Maharashtra	:	51251 Sq.km
02.	Area of Marathwada in Tapi basin	:	1074 Km^2
03.	Ratio of Marathwada area of Tapi basin.	:	2.10%
04.	Permitted water share (according basin share)	:	6.85 TMC
05.	Share of water to Marathwada According to plan	:	2.82 TMC
06.	Injustice in water distribution to Marathwada.	:	4.03 TMC

It is obvious that Marathwada region received 4.03 TMC water less. Therefore it is requested to reconsider this distribution and Marathwada region should be given according to the justified measures. At present none of the Tapi basin project in Marathwada region is assigned to any Irrigation Corporation , therefore it was requested to handover this work to Godavari Marathwada Irrigation Corporation.

3.1.14 Water Conservation works :

Presently, water conservation projects are being done by water conservation Board, agricultural and forest departments. It is necessary that there should be co-ordination between them. In absence of this, the impact of this project is not visible. Therefore, the planning controlling and evaluation of all the project should be done by the Water Conservation Board. Some barrages constructed 15 years back do not exist today. For more effects and useful work, it is necessary that group of 20 villages in each taluka in draught prone area in same catchments area be formed and all water conservation works in one area be completed at one time. It is expected that each taluka will need 20 Crores. Therefore, 600 Crores in 30 taluka will be required. If, this is completed within 3 years. 200 Crores per year will be required. Financially, Marathwada is mostly dependent on agriculture, therefore Water Conservation work should be taken up urgently. It is expected that Rs.10,000/- per hectare will be required for Marathwada Region. Most of this work can be completed from Employment Guarantee Scheme (EGS) 60:40 ratio. It is, therefore, requested to give sanction of Rs. 200 Crores per year to Water Conservation Board.

3.1.15 Requirement of funds for Irrigation Projects in Marathwada :

It appears that the Maharashtra Government is keen on the distribution of funds, according to the Hon.Governor's directives. The funds which are recommended in the budget should be made available to the project Officers within stipulated time.

3.1.16 Marathwda Godavari Corporation will have 437 + 923 = 1360 Crores in 2007-2008 including previous balance. (Excluding Krishna Valley Project) The Corporation has proposed project of 2085 Crores. In short, additional fund of 725 Crores will be required. It is requested that this fund be made available. These projects include certain projects for which shortage of funds will cause loss to the State. Such projects will need 445 Crores, which should be urgently made available. This includes, barrage on Manjara river (270 Crores) and Lendi inter State Project (72 Crores)

3.1.17 The Corporation has proposed new projects of 356 Crores. This request be also considered

3.1.18 Maharashtrta Krishna Valley Development Corporation will release necessary funds for survey of Marathwada Krishna Project and also for the actual work. It is, therefore, requested that necessary instructions be given to the Corporation

3.1.19 It is requested that additional funds be made available for construction of 85 storage tanks in Nanded area.

3.1.20 Considering the fact that most of the cannels are in black soil of Marathwada, it is necessary that the norms for cannel distribution be increased by 25 % so that every year funds for flood management will not be required.

3.1.21 <u>Disbursement of 3995 Crores in next three years to Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation according to Governor's Directives :</u>

The Irrigation department, according to letter dated 24.4.2006 has proposed to distribute Rs. 16345.71 Crores in next three years. The Godavari Marathwada Irrigation Development Corporation will get Rs. 3994.33 Crores from this fund. The annual requirement will be as follows:

2006-2007	Rs. 1320.86 Crores
2007-2008	Rs. 1333.69 Crores
2008-2009	Rs. 1339.78 Crores

It is expected that 12 large, 17 medium and 397 small projects and 8 lift irrigation projects totaling to 434 will be completed. It is therefore, requested that the funds be released according to Governor's directives.

3.1.22 **<u>Storage tanks :</u>**

Marathwada Region has received acute rainfall. Therefore, rainwater storage tanks must be constructed in each district. The implementation of this scheme with the help of agricultural department with the Public participation. It is seems that by using sprinkler, irrigation agricultural income increased. It is suggested that the Government be constructed 8 no. of storage tanks in each district of Marathwada Region. The funds for 50% is from the Government & 50% is from public share. The cost of the project is around 40 Crores

Chapter – IV

Road Development

In view of the tourism development, it is essential that the development of road should be done on priority. This is also required for attracting multi-national companies in this area. The present condition of the roads is very poor and requires immediate improvement. Most of the road development projects given below, are incomplete.

4.1.1 External ring road for Aurangabad :

Out of 52 Kms, 15 Kms work is completed and 10 Kms work is in progress. The land acquisition is not done for rest of work. The revenue department is very slow in this work. The public work department has already deposited the necessary amounts for land awards. For completion of this land acquisition work, it is necessary to appoint special officer. The revenue department may please be directed accordingly.

4.1.2 Four laning of Aurangabad Paithan Road :

Paithan is a holy tourist place and also Bidkin industrial area is developing. Therefore, four laning of this road is necessary. Public Works Department has already proposed this project. But, MSRDC toll naka is not removed on this road. Therefore, this project can not be completed. The MSRDC be instructed accordingly. This work is proposed to be undertaken from private participation and the expected expenditure is 145 Crores.

4.1.3 Four laning Aurangabad Beed Road :

Aurangabad Beed National high no. 211 is already proposed for four laning to the Central Government by P.W.D. In order to get necessary sanction the Government is requested to pursue this matter with Central Government.

4.1.4 Aurangabad to Yeola four laning :

The work of four laning from Nasik to Yeola is in progress by Nashik Division. The Aurangabad Division has already submitted proposal for Yeola to Aurangabad work. But, this includes Vaijapur to Aurangabad which is under MSRDC. Therefore, Government is requested to maintain co-ordination between P.W.D. & MSRDC.

4.1.5 Completion of Roads under Zilla Parishad :

This work requires 25 Crores in all the 8 districts for which necessary sanction is requested.

4.1.6 Construction of VIP Rest House at Aurangabad :

Presently, there are only 7 suits available for VIP's in Subhedari Guest house at Aurangabad. Being the regional headquarter VIP visits are very frequent and VIP suits are not sufficient. Therefore, construction of VIP Rest House is necessary. P.W.D. department has already reserved 7 acres of land on Jalna road for this purpose. But, in absence of necessary funds of 15 Crores, this work can not be undertaken. Therefore, according to Sahyadri Rest House at Mumbai, this rest house be sanctioned.

4.1.7 Construction of Quarters for Senior Officers :

Aurangabad being regional headquarter, Officers of above Class-I level is large number and comparatively available quarters are very less. P.W.D department has already proposed 20 such quarters and in July 2007 4.08 Crores area already sanctioned. But, additional 20 quarters are necessary. P.W.D. has already 11 acres land available at Nizam bunglow. The Government is therefore requested to sanction additional 20 quarters.

Chapter - V

Backlog

5.1.1 Giving priority for expenses on removal of backlog:

The Government has published a booklet giving details of provisions made for removal of backlog and the physical progress up to 31st March 2004. According to that Rs.14050.93 Crores provision was made in these 19 years since 1985-86. But actual expenditure in these 19 years was only 10745.81 Crores which is 76.47% of the provision. This means that more than 23% amount could not be used for backlog removal. This may be due to various reasons like Non-availability of funds, absence of administrative approvals, delay in sanctioning of projects, etc. Owing to all these factors, the board feels that the unspent amount is quite large. This results in increase in physical backlog instead of reducing it. Government is therefore requested that this difference between provisions made and actual release of funds should be minimum to the tune of 5 to 10%. The backlog removal projects should therefore be given priority.

This gap has increased in last 3 years quite more as clear from the following table:

Year	Budget for Backlog Removal (Rs. in Crores)	Actual Expenditure (Rs. in Crores)	Percentage of Expenditure to Budget Distributed (%)
2002-03	1060	267.50	25.23
2003-04	1190	269.71	22.66
2004-05	2182	184.32	08.40
2005-06	1400	874.50	62.46
2006-07	1475	787.68	53.38

Source – Booklet on Removal Backlog 2007-08 Dt.31.3.2007 G.O.M. page - 9

5.1.2. It is requested that a special fund of Rs.200 Crores be made available for the development of 19 districts mentioned below, having lower Human Development Index. The funds should be utilized for development of these districts only.

Sr.	District	HDI (2000)	Dist.Distance From 1.00	Distribution of 200 Crores	Per Capita Income 1998-99	School Going Age	Literacy (%) 2001	Infant Mortality Rate
1	Ratnagiri	0.44	0.56	9.62	10929	4.929	75.35	75
2	Dhule	0.36	0.64	10.98	8195	3.836	72.08	73
3	Nandurbar	0.28	0.72	12.37	8195	3.836	56.06	73
4	Solapur	0.48	0.52	8.93	12558	4.228	71.50	68
5	Jalna	0.27	0.73	12.54	8049	2.870	64.52	76
6	Parbhani	0.43	0.57	9.78	9272	3.017	67.04	50
7	Hingoli`	0.43	0.57	9.78	9272	3.017	66.86	50
8	Beed	0.47	0.53	9.09	9570	4.116	68.48	52
9	Nanded	0.37	0.63	10.81	8788	3.507	68.52	68
10	Osmanabad	0.38	0.62	10.65	8963	4.249	70.24	70
11	Latur	0.47	0.53	9.09	9229	5.306	72.34	57
12	Buldhana	0.41	0.59	10.13	8849	4.305	76.14	82
13	Akola	0.44	0.56	9.62	10402	5.355	81.77	101
14	Washim	0.36	0.64	10.98	-	5.355	74.03	101
15	Yeotmal	0.22	0.78	13.39	8990	4.263	74.06	124
16	Bhandara	0.46	0.54	9.27	9989	6.104	84.68	81
17	Gondiya	0.46	0.54	9.27	-	6.104	78.65	81
18	Chandrapur	0.41	0.59	10.13	13003	5.551	73.07	96
19	Gadchiroli	0.21	0.79	13.57	11635	4.872	60.29	106
	State Average	**0.58**		**200.00**	**15804**	**4.970**	**77.27**	**74**

Source: Human Development Index, Maharashtraõ 2002, Planning, Govt.of Maharashtra, Mumbai.

5.1.3 Using of new formula and norms suggested by the State Planning Commission while distributing funds for District Planning Committee:

The most of the norms and formula, which are being used presently, are now outdated. This should be cancelled and new norms as suggested by State Planning Commission should be used. The new norms are as given below:

Sr.	Items	Weight
1.	District population	40
2.	Population of backward categories (S.C. /S.T.) in district	10
3.	Area of district	30
4.	Per capita income of district	20

5.1.4 Extending the jurisdiction of the board as suggested by the Central Planning commission:

The period for all the three development boards is upto 30th April 2010.

The board since its establishment has played important role in the development of the area. The board has pursued many issues like Marathwada's share in Annual plan scheme, indivisible outlay, backlog removal, irrigation problems, road development schemes etc. with the Government as well as with the Governor's office. Inspite of these efforts, the Marathawada is still lagging behind the remaining state.

The central planning commission has evaluated the work done by all the three development boards and has expressed satisfaction. It has also recommended that the boards should be involved in the regional planning process. The Central Planning Commission has suggested that the Boards be entrusted the following work also:

A. Preparation of regional development plan

B. Preparation of development report for the region.

C. Evaluation and review of the work under the development schemes

D. Evaluation of the Development work of the Government

E. Present work of Backlog removal and other work

F. Public Awareness program

In short, it is suggested that the regional plan should be submitted through the respective Boards, to the State Planning Board for approval. It is also suggested that the State Planning Board, should direct the Development boards properly.

Therefore the Marathawada Statutory Development Board hereby requests that the Government should involve the Boards in Regional Planning process.

Chapter – VI

Health Services

6.1.1 Difficulties faced in obtaining land for construction of buildings for Primary Health Centers and Rural Hospitals:

8 rural hospitals and 16 P.H.C. are approved by Government in Marathawada region for removal of backlog in this sector. According to the approved plans, land of 3 acres for P.H.C. and 5 acres for Rural Hospital is required. According to the Govt. directives this land has to be obtained free of cost from local bodies like Municipal councils, Gram panchayat etc. At these places when such land is not available, the local farmers are pursued for giving land free of cost for which the farmers are reluctant. Consequently the construction work gets considerably delayed. Considering a moderate cost of 1 lakh per acre, this land cost is negligible compared to the project cost. Therefore the Government should consider this; where such land is not available, and permit the Health Department to purchase the land. Also sometimes the land available is more than 3 kms away from the village/town which is also not suitable for utilizing the center. Therefore this requirement of obtaining land free of cost be liberalized in such cases.

6.1.2 Declaring all the Industrial Estates in Mrathawada as Urban colonies:

The Maharashtra Industrial Development Corporation has developed many industrial estates most of which are near the city areas. In due course of time they have become part of the respective cities. But the local municipal councils /corporations do not provide required amenities to industrial areas. For this it is necessary to declare them as urban colonies which will enable them to obtain the urban amenities. It is therefore recommended to declare these industrial estates as urban industrial colonies. In the beginning this may be done for all the estate near district head quarters.

6.1.3 Flowers and Vegetables production in the Green Houses:

Flowers have a distinct importance in the Indian culture since ancient time. Owing to favorable climate, water, land and market, farmers are attracted towards the flower production in conventional manner. In the present industrialization culture and urbanization, people are also inclined to purchase the flowers for festivals and other functions. Therefore the farmers are now shifting from conventional flowers to Jarbera, Dutch Rose, Carnation, Gladiolas, Dessis, Annurium, Orchid and other standard flower production.

The farmers are now gradually accepting this concept of Green House flower production. There is 210 Hc. Area under this production in Maharashtra and this is increasing in the areas like Pune, Satara, Aurangabad, Kolhapur and other places.

For promoting this, Agriculture University Parbhani, with the help of Marathwada Statutory Development Board has started a bench mark project at Himayath Baugh in Aurangabad, Considering the utility and the actual success of this project, the Board thinks that, it will be useful to start such projects at places like Parbhani, Latur, Nanded etc.

Though the farmers in this area are hardworking and experimenting in nature, the result of actual training and observation of such projects will boost the effect. The Garden-college under Agriculture University at Parbhani, has proposed a project of Jarbera and Capsicum in the Green House concept. The students of this university, the Farmers and other concerned officers will be benefited by this project. It is proposed to give intensive training about Crop production, technology after crop cutting, Quality control, and Marketing management, under closed Green House atmosphere, through this project.

Aims of the Project:

Research on the crop production in Green House

Conducting study on After-crop-cutting technology and quality control

Development of a chain for sales

Public awareness of the Green House technology

To serve as Information Center for Green house

For this project which is planned in 10 Guntha (0.25 acars) areas, the expected cost is Rs.15 lakhs and the same is being submitted for approval and funds.

CHAPTER-VII

The Resolutions passed by Marathwada Statutory Development Board.

Marathwada Statutory Development Board, Auragnabad has passed the following resolution in the meeting held on 03.08.2007. during the report year 2007-08.

RESOLUTION : Every year 100 Crores funds are reserved for three Statutory Development Boards. According to the backlog this fund is distributed among three Boards. Each Board recommends different works in their area. According to these recommendations the Planning Department releases required funds. This recommended funds be allowed in the next financial year. So that, due to lapse of funds owing to late sanction from Planning Department, recommending same work again will not be required. This resolution is passed on the day of 3rd August 2007

Annexure – I

Department wise Recommendation under special funds for the year 2007-08

(Rs. In Lakhs)

Sr. No.	Department Name	Distctwise recommended funds									
		Aurangabad	Jalna	Beed	Parbhani	Hingoli	Nanded	Osmanabad	Latur	Common	Total
1	Public Works	147.15	178.62	96.99	58.38	171.13	74.00	125.00	132.66	0.00	983.93
2	Rural development & water supply	91.82	84.89	206.36	95.25	29.85	192.01	60.90	139.23	0.00	900.31
3	Urban development	24.90	54.75	153.90	123.31	24.90	50.95	5.19	50.00	0.00	487.90
4	Water supply & sanitation	0.00	12.00	0.00	24.90	0.00	34.00	10.00	0.00	0.00	80.90
5	Primary education	21.40	0.00	10.00	10.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	41.40
6	Higher & tech Education	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	53.00	0.00	0.00	35.00	0.00
7	Medical education	109.52	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	109.52
8	Public Health Department	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	10.00	0.00	200.79	210.79
9	Women & Child Welfare	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	35.00	52.50	0.00	87.50
10	Agri.	10.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	10.00
	Total	404.79	330.26	467.25	311.84	225.88	403.96	246.09	374.39	235.79	3000.25

Annexure – II

Remaining backlog as on 1st April 2006

(Rs. In Crores)

		1 Remaining backlog as on 1 st April 2005				Expenditure incurred in 2005-06				Remaining backlog as on 1st April 2006			
Sr. No.	Development Sectors	Rest. Of Maharashtra	Marathwada	Vidarbha	Total	Rest. Of Maharashtra	Marathwada	Vidarbha	Total	Rest. Of Maharashtra	Marathwada	Vidarbha	Total
1	Irrigation												
2	Road Development	441.10	126.62	454.84	1022.56	153.80	45.35	159.95	359.10	287.30	81.27	294.89	663.46
3	General Education	50.04	13.33	14.86	78.23	0.78	0.12	0.14	1.04	49.26	13.21	14.72	77.19
4	Tech. & Vocational Training	217.32	60.59	89.38	367.29	19.05	8.43	11.95	39.43	198.27	52.16	77.43	327.86
5	Health Services	679.45	396.05	159.08	1234.58	37.02	9.20	7.09	53.31	642.43	386.85	151.99	1181.27
6	Water Supply	00	23.25	0	23.25	0.00	13.16	0.00	13.16	0.00	10.09	0.00	10.09
7	Soil Water Conservation & Horticulture	145.56	30.73	76.53	252.82	27.72	1.29	22.42	51.43	117.84	29.44	54.11	201.42
8	Verternary Services	2.81	0.82	0.08	3.71	0.43	0.03	0.02	0.48	2.38	0.79	0.06	3.23
9	Energigation of Agri. Pumps	188.93	202.74	534.89	926.56	71.46	80.77	204.35	356.58	117.47	121.97	330.54	569.98
	Total	**1725.21**	**854.13**	**1329.66**	**3909.00**	**310.26**	**158.35**	**405.92**	**874.53**	**1414.95**	**695.78**	**923.77**	**3034.50**

Annexure – III

Remaining backlog as on 1st April 2007

(Rs. In Crores)

		1 Remaining backlog as on 1 st April 2007				Expenditure incurred in 2006-07				Remaining backlog as on 1st April 2007			
Sr. No.	Development Sectors	Rest. Of Maharashtra	Marathwada	Vidarbha	Total	Rest. Of Maharashtra	Marathwada	Vidarbha	Total	Rest. Of Maharashtra	Marathwada	Vidarbha	
1	Irrigation												
2	Road Development	287.30	81.27	294.89	663.46	260.16	51.85	85.86	397.67	27.14	29.42	209.23	265.79
3	General Education	49.26	13.21	14.72	77.19	0	0	0	0	49.26	13.21	14.72	77.19
4	Tech. & Vocational Training	198.27	52.16	77.43	327.86	38.17	11.90	13.17	63.24	160.10	40.26	64.26	264.62
5	Health Services	662.43	386.90	151.99	1201.32	35.22	8.79	8.87	52.88	627.21	378.11	143.12	1148.44
6	Water Supply	0	10.09	0	10.09	0	8.85	0	8.85	0	1.24	0	1.24
7	Soil Water Conservation & Horticulture	117.47	29.44	54.11	201.02	54.94	11.59	28.90	95.43	62.53	17.85	25.21	105.69
8	Verternary Services	2.38	0.79	0.06	3.23	0.18	0.03	0.02	0.23	2.20	0.76	0.04	0.3
9	Energigation of Agri. Pumps	117.47	121.97	350.54	589.98	11.19	70.28	95.29	176.76	106.28	51.69	225.25	413.22
	Total	**1434.58**	**695.83**	**943.74**	**3074.15**	**399.86**	**163.29**	**231.91**	**795.06**	**1034.72**	**532.54**	**711.83**	**2279.09**